

Posna slava

Dan posle... priče sa
ratišta

Nebojša N. Dajić Daja

Predgovor

Ova priča je ispričana mnogo godina od samih događaja. Nisam ni očekivao da će se setiti toliko pojedinosti i detalja, a tek neke sam pribeležio i zapisao. Ovo je zapravo priča o – pravom ratu, ili o njegovom „sadržaju“! Ratu između „nadimaka“ i „imena“ na jednoj strani i „prezimena“, na drugoj. O pojedincima, protivu sistema. O ljudskoj i životinjskoj prirodi, o ljudima smeštenim u zverinjak. O našim običnim i malim životima, ako bi ikome takvo što, bilo zanimljivo... Ako li vas bilo šta od pobrojanog ne zanima – nemojte gubiti vreme čitajući je! Ovo Vam je iskrena preporuka autora.

ps
Ako Vas buni moje puno ime i prezime, sa svim mogućim i nemogućim nadimcima u priči - ne dajte se zbuniti!
Najveći rat vodite upravo – sami protiv sebe!

Nebojša N. Dajić

1. Posna slava

Nikada nisam bio „pravi“ Srbin, po „ukusu i mirisu“ većine „velikih Srba“. Ali ni oni po mom ukusu... Nikada se nisam stideo porekla, nikada ga nisam isticao, ali ni krio... Moja podela je, dobar ili loš.

Nekoliko dana nakon ratišta, davne '91. obreo sam se na Tari, omiljenoj destinaciji, koja mi je pružala sve ono što mi je tih dana zaista bilo neophodno - mir i tišinu. Nikada neću zaboraviti koliko je zapravo malo potrebno da bi se čovek osetio zaista dobro. Jedva nekoliko stvari... Ili možda, samo jedna osoba...

U snegom zavejanom Mitrovcu, postojao je lovački dom, sa jedva nekoliko soba koji smo, Olivera i ja, otkrili sasvim slučajno, prethodnih godina, u bezuspešnim pokušajima da pronađemo sobu u vojnim hotelima, na Tari. Kao rezervni oficir - bio sam „dovoljno dobar“ za rat. Ali ne i za vojni hotel... Sreća nam se osmehnula slučajno, i

od tada smo u Mitrovcu bili „redovni“ gosti. Kad god bi odlazili na odmor, to mesto bilo je - obavezna druga kuća. Konobar „čika Mrđa“, kuvarica „Lepa“ i povremeni posetioci, uglavnom domaći starosedeoci. Domaća atmosfera, baš kao i kuhinja... Te godine smo, uz trikove došli, po snegom zavejanom putu, jedva se probijajući starim Citroenom

„Dijanom“, (tabličnih oznaka „SA“ (Sarajevo) - ne bez značaja!), usput tepajući joj, da ne stane posred smetova, na žestoko zavejanom putu. Ono što je bilo jedva vidljivo jeste put, a ono što se moglo

jasno videti, uz obilje volje i mašte, iza svih smetova, jeste Mitrovac! A toga nije manjkalo. Sećam se, Olivera je čak vozila u „rikverc“ a ja sedeo na haubi, ne bih li „otežao“ pogonski deo. Nakon nekoliko, za taj auto „nemogućih“ uspona, stigosmo pred lovački dom, to jest - kući, i odahnusmo! Avantura – bez premca! Auto je bio dobrano zavejan, ali su se videle tablične oznake „SA“.

Prvi dan je proveden uglavnom ćutke, uz moje gledanje u „prazno“. Nakon obilnog ručka, „čika Mrđa“, po običaju pita:

– A za desert – PALAČINCI?

- Da, može!
- Lepa, tri porcije palačinaka!
- Valjda dve porcije? Pa, nas je dvoje!?
- Šta, a čika Mrđa, da gleda!?

Najčešće se uz smeh i desert palačinki „a la Lepa“, završi svaki ručak. Domaćinski! Kako je već naučena procedura oko menija glasila: „šta čete sutra za ručak“, potpuno odsutno, ni ne znajući koji je i dan i datum, rekao sam, šta god vam volja, šta je „na redu“ i slično. Zaista, zaboravio sam da je sutra „Sveti Nikola“, te da je “posno”- šta god ta reč značila... Nakon svega, mogao sam gladovati čitav

dan i – čutati. A ne bi bila ni „prvina“. Inače, niti sam čovek koji posti, ili slavi slavu, ali je taj svetac, slava mojih familija- i po ocu, i po majci.

U našoj kući smo taj dan jeli ribu, ili nešto čime bi mati obeležila zapravo tradiciju, bez sveće ili bilo kakvih ceremonija. Zapravo, samo dan-dva nakon povratka sa ratišta, dobro je da sam znao i koja je godina... “Posno”... A bile su to godine samoosvešćenih, naknadno i dockan „oboženih“ i nacionalno probuđenih – idiota! I u vlasti, a i pored nje! Ono vreme kada “patriote” drže govore, šaljući tuđu

decu u rat. Kada su pravi vernici ostajali pred vratima crkava, a zatim i prestajali da odlaze tamo. Od „novopečenih“, pravima prosto nije bilo mesta! Činilo se baš kao ni veri, od naknadne savesti, pameti i „posta“.

Na sam dan slave, nismo tražili ništa „posno“ i serviran nam je „običan“ ručak. Kako se navismo nad tanjire, matori starosedelac, sa svojih sedamdesetak godina, okružen mlađim meštanima, od kojih je većina ličila na drvoseče i kamiondžije, krenuo je u orcanje:

„Danas sam jeo samo kuvani kropir! I to na vodi! Bez kapi

zejtina! I bez hleba! Samo „goli“ krompir! Danas se posti! Danas ko ne posti, taj nije Srbin!“

U sekundi mi je u rukama bila naopako okrenuta viljuška, i proderao sam se koliko me glas služi, a služi me, itekako:

-Marš napolje, bitango matora! Izlazi napolje! Izadi odmah – zaklaću te drškom od viljuške, p*zda ti materina blesava! Ti si Srbin!? Ti što “postiš”? Na “krompiru i vodi”!? A to što sad “balaviš”, nema veze, a!? A gde si bio kada su se „za Srbe“ gaće krvarile i pišala krv!? Marš napolje!!!“

Čovek izlete napolje, drvoseče se nešto

skupiše, a Čika Mrđa dotrča: „Izvini molim te, on je dobar čovek, ne znamo šta mu je, eto izlapelo, matoro... Nismo znali, a i tablice su ti sarajevske...“

-Pa šta ako i jesu!? Šta i da sam musliman!? Šta to menja!?

Tek tada sam postao svestan da me je Olivera držala za obe ruke i govorila da se smirim, da je sve u redu... Kasnije dodade: "Ne mogu da te prepoznam..." Ni ja sebe nisam prepoznavao...

Mrđa je pokušavao da izgredi situaciju, dok je većina napustila kafanu... A ja - tačku pucanja.

Igrom slučaja (ili Mrđe), sneg je potrajan i trebalo je počistiti ga i otkriti smetom zavejanu „Dijanu“. Pitam: - Čika Mrđa, gde mogu da nabavim veliku lopatu? A on će, kao jedva čekajući: „Znaš onog matorog „velikog Srbina“? E, taj radi kao ložač u ovdašnjem odmaralištu, on će imati, a radi u onoj zgradi pored puta, tamo naniže...“ I pokaza, glavom trzajući, prema putu.

Obučem se dobro i krenem do opisane zrade. Vrata mračne i velike prostorije sa jednom škiljavom slijalicom i ložištem u dnu, otvaraju se uz zvuk iz horor filmova! Kako sam zagrmeo:

-Dobar dan! - tako je jadnik ispustio lopatu! Valjda je bilo – “došao davo po svoje!”

Pomislih – vrlo jak i tipičan „velikosrbin“, uostalom, kao i svi „veliki“! -Treba mi lopata! A on uze onu koju je ispustio i potrča prema meni:

-Evo uzmi sinko, tiho prošaputa.

Jedva sam se uzdržao od smeha, a kada sam mu sat kasnije vratio lopatu uz - hvala, procedeno kroz zube, on reče da navratim – kad god mi nešto zatreba!

Pomislim, ni ovo mi nije trebalo, to je Mrđino „maslo“, al neka!

Danas, dvadeset i kusur godina nakon – prosto, žao mi je.

I danas prezirem nacionalizam, a pre svih „srpski“, iako mi ne smeta što sam „bio“ Srbin, kad god je trebalo ili nije, bilo zgodno, ili ne... Sve više smeta što jesam - još uvek... Sve manje me “u toj priči” ima. Jer mi se sve više gade “reprezenti, tipični, ugledni, kapitalci, veliki”. Uglavnom, jer kao jedini kriterijum podobnosti i pripadnosti imaju - sebe, a od kvalifikacija, jedva po koji, teškom mukom završeni razred osnovne škole...

I danas ne slavim slavu, iako po tradiciji (a to je kad

se setim), postim tog dana... Uobičajeno, neka konzerva ribe i slično... Samo i isključivo – jer je tako bilo - i tako se setim...

Ono što smeta je - što bi me danas teško neko zadržao... Ne toliko zbog kraćeg fitilja, koliko zbog snage da mi se suprotstavi – tolikom ljubavlju... Tako uspešno.

Od rata prođe više od dve decenije.

Od iznenadne smrti, nekoliko meseci. Iako smo se ubrzo nakon rata rastali, nismo izgubili kontakt, i bili tu - ako zatreba, jedno drugom, šta god i kako god. Danas, ne umem da opišem kolika je praznina... Niti razumem, niti shvatam... Išta.

A kao da je juče...

Eto, danas je „Mladi Sveti Nikola“. A ni mojih - davno nema.

2., „Dijana“ Made by Dragan-Predrag

Neki su ga zvali „Homeini“, uglavnom su ga znali kao „Dragana“, koji je i sam bio ubeđen da mu je to ime... Dok ga sa skoro petnaest godina nisu zvanično prozvali – Predrag B.! I sam je bio iznenaden, ali se i nakon toga predstavljao kao – Dragan iz Sarajeva, i to bi bilo dovoljno. Bio je majstor za Citroenova vozila, tačnije za Spačeka i Dijanu, a po tome su ga znali od Holandije do Grčke...

Na putu do mora, koji vodi preko Tjentišta, davnih osamdesetih, žena je vozila dvoje dece i – doživela saobraćajku! Naletela na rasuto ulje, koje se po vlažnom kolovozu nije razlikovalo od mokrog kolovoza – i svi na krov!

Dok joj je kroz glavu prošla misao: „Dano, šta uradi, Bog te...“, sa zadnjeg sedišta, tačnije krova, na kojem su bili, čulo se kako Mirko odgriza jabuku, nastavljajući

valjda – gde je stao... Nedugo zatim, dolazi skoro potpuno séd čovek, koji zaustavlja auto, i zamislite čuda – staje da pomogne! Ne pitajući koje su vere, nacije, rase..! Shvatajući da je najveća povreda - šok putnika, prelazi na "struku", tj. prevrnutog „golfa“. Kako nije imao potreban alat, a auto je počeo da meša vodu i ulje, skida košulju i kida je u komade, ne bi li njome sprecio dalje mešanje i

spasao motor. Kako? Pojma nemam, a i nisam mehaničar. Zatim organizuje odazak do svoje kuće, koja je preko puta TAS-ovog servisa, u Sarajevu, u Vogošći. On naravno, ostavljujući supruzi goste – mora dalje na put. Kako se sve odigravalo izuzetno brzo, nakon dana u Sarajevu i popravke auta za koji je trebalo još nekoliko dana, ljubazni domaćin ponudi – Dijanu! I tako je žena, idući na more, usput kupila i – auto! Neopisivo je kakva je avantura i voziti taj mali i „svojeglavi“ auto. Majstor je dao sve od sebe da popravi i pokvarenog „golfa“, tako da je, do povratka sa mora, sve bilo „pod kontrolom“. Kako je Dijana pobrala sve simpatije, - kupljena je, na odloženo... Zajednosa tablama „SA“. Pa, sve

je vodilo višegodišnjem prijateljstvu, koje je zaista i potrajalo! A majstor Dragan, Predrag, koga su prijatelji nalazili i po polupustim ostrvima Grčke, van sezone, dok bi bezuspešno pokušavao da se odmori od svega i svih, uz dozivanje: „Homeinitii!!!“ Najčešće se vraćao posle samo nekoliko dana „odmora“, uz komentar: „kad me i tamo nadju, ej!“ Imao je vernu pratilju, ženku vučjaka Aju, koja je jedino mogla biti odvojena od njega, ako joj on naredi: „Čuvaj decu!“ Tada bi pratila obe crke i od i do škole, trčeći za trolom i čekajući ih ispred školskog dvorišta, i opet trkom nazad.

Jednom su se kupali na Miljackoj, kada je jedna od crkvi počela da se davi, pas je

*uleteo u vodu pre svih
i gotovo se udavio,
spašavajući devojčicu.
Od tog dana, Aja je*

*imala sve „povlastice“,
koje pas može imati.
S pravom!*

3.” Good Hunch”

Politika mi nikada nije bila “omiljena”, kao ni ja njoj... Razumljivo, obzirom na kartko iskustvo - ne uživam po torovima i oborima. Svaka čast nastanjenima... Ipak, nešto pred „devedesete“, neverovatan i nepogrešivo dobar osećaj za loše, uz mešavinu instikta, fokusirao je moju pažnju na potencijalna dešavanja, čak toliko da sam znao “tačnih 50km” u kojima ću biti, „budem li“ mobilisan. Šta, pitali ste se „da li ću“? Ja sam se pitao „kada ću“?

Jedna „zanimljivost“ koju sam zapazio od malena, jeste da se veći deo života dešava u „ciklusima“, koji ne moraju biti ni pravilni, ni određeni ili omeđeni bilo čime toliko izrazito, koliko glupošću. Sopsrvenu nekako podnosim, jer u njoj imam sopstveni „auditorium“, koji stojički podnosi naneto. Spoljna glupost, to jest tuđa i nametnuta, me pak – jako iritira. Ako je ona i „sebi svojsteno“

suprima

potestas naših života i smrti, e, tada ima otvorenog neprijatelja – s moje strane. „Pametniji popušta; kloni se budala...“ I– budale zavladaše svetom! Ili bar ovim prostorima...

Ne bih da komplikujem više, nego je to u što kraće ispričanoj epizodi „jednosta-vnog“ ljudskog života, ali su baš ti

„ciklusi“ (talasi) i „faze“, jedna od ključnih stvari u mom... I to opet, sasvim „slučajno“, ali o tome nešto kasnije...

Ova moja „faza“ bila je „uzemljena“! Ne znate šta je to!? Naučićete, samo polako, ali slikovito – to vam je kao da recimo „prosipate struju“, tj trošite je uludo i džabe! U „elektro-sistemu“ postoji i naprava koja se zove „osigurač“, a postoji i „sklopka“. I to sve zajedno služi između ostalog, kao obezbeđenje - čak i od „rasipanja“. Ali mi govorimo o „tehničkom sistemu“! Pravni, politički, ali i ekonomski sistemi, ne samo da su „imuni“, od „osigurača i sklopki“, već se trude da ih potpuno uklone – kako bi nesmetano utrošili **sve više vaše energije i vremena**. A još kada se „uzemlje“! To

jest, kada naprave od toga „erotsko-patriotsku“ priču! To vam je - „siguran recepis za propas“! Elektricni sistem je „zatekle“ takve godine, naročito posle one „Antine¹“ godine... Takav „usud“, mogao je pratiti samo „hrabro-glupe“. Igrom slučaja o tome sam govorio sa Palestincem, koga sam upoznao davne '86. god. u Nišu.

Pitao sam Imada² (lekara koji je u Sarajevu završio fakultet i govorio naš jezik, poznavao istoriju i geografiju tadašnje SFRJ bolje od mnogih porodica koje su ovom nesretnom zemljom vladale!), šta misli o Hebrejskoj kulturi. Rekao mi je da je to narod sa kulturom velikog značaja, čak za većinu drugih naroda, da su izuzetno obrazovani. Zatim sam pitao za Palestince, a on je odgovorio da u njihovim

¹ Ante Marković, premijer počivše SFRJ

² Imadedin Abu Faza (nadam se da sam približno tačno napisao!)

porodicama postoji težnja da „svako dete završi bar po jedan fakultet, a ako porodica ima jedno dete, ono ima i više fakulteta“. Kao i to da: „Palestinci ne umiru, već najčešće ginu“. Nakon svega, vidno šokiran, upitao sam naivno (sada to znam!), pa pobogu, zašto ne sednete da se dogovorite oko svega!? (To isto bih pitao i nekog Jevreja, na Imadovom mestu!) Verujem, više iz učitivosti, ponuđeni odgovor glasio je – imam za tebe jednu kratku priču, kao i pitanje: „Imao čovek ženu, sa kojom nije imao dece. Onda je spavao sa robinjom, i dobio dete. Zatim mu se ukaza Bog i reče, „rekao sam ti da ćeš imati dece – sa svojom ženom.“ I dao mu je dece, ali kasnije! Od one „robinje“ smo nastali „mi“, Arapi, „prvorodenici“ „stariji“, a od žene, „zakoniti“, Jevreji! Pitanje glasi: KO IMA PRAVO NA ZEMLJU? STARICI ILI MLAĐI, PRVORODENICI ILI ZAKONITI?

Reši mi to - i „rešio“ si naš sukob! ³

Zanemeo sam.⁴ Očigledno ta „sitnica“, da su od istog oca i da su braća – nema neke „bliže“ veze.

Tada nisam znao koliko je zapravo budala nastalo od Avra(a)ma⁵! Da nam je to možda svima „Biblijka potreba“!? Te da smo, ako ne po zajedničkom „prandidi“, toliko bliski i direktni – rođaci po budalaštini! Spekulise se da je to ipak, po „babine linije⁶“... Za koju godinu, koliko god neverovatno, i ovde izbi „bratski“ „građanski rat“! A red je da i njega malo „raščlanimo“! Manite me samo pravne „terminologije“, nego da pogledamo suštinu!

Sam termin „građanski“ odudara, osim ako vam „prirodno (a naročito

³ Poznata Biblijka priča, o Avramu, parafrazirana iz razgovora, - prim.aut..

⁴ U to vreme, nisam znao da su oba naroda – semitskog porekla! Od tad mi „ANTISEMITIZAM“ protiv samo Jevreja – ima „čudan“ prizvuk.

⁵ Avraam je „praotac“ mnogih naroda.

⁶ Navodno su Srbi po ženskoj liniji od (potomaka!) Hrista? ... A Goti, Ostrogoti, Vizigoti i ostali... Mora da su iz Francuske-Gvajane? Amebe – ipak nešto starije od „nas“ Srba?

„građansko“!) stanje“ stvari nalaže, da recimo vršite nuždu u njivi, ili pored puta... A ne u „toaletu“, ili „WC-u“! A verujem da niste upoznati ni sa tim da je jedna od „čuvanijih tajni“ – šta je izbacilo najveći broj vojnika iz stroja devedesetih!? – Ojed! Zbog „nedostatka higijene i - toalet-papira“! A znate li da je sin jednog od generala trgovao sa vojskom, upravo toalet-papirom!?

Pa šta!? Ne ide se „guzicom“ u rat!? Tačno! Naročito – ne sopstvenom! „Oni⁷“ su trgovali, a danas turde i – da su „oblačili uniformu“, čak i „ratovali“! Ne bi me čudilo i da su „izborili“ nekakve „ratne dodatke“ ili penzije, koje i danas primaju! Čak svi oni, osim nas, koji smo zaista bili u „njihovom“ ratu. Zato se i „bore“, i izlaze na „izbole“. Kako god prijalo ili ne, nešto što je iz perioda „prvobitne

zajednice“ smatrati „sredstvom“ ma koje vrste, težine ili argumenta (u vreme „građanstva“ i „civilizacijskog dotignuća“ sa kraja 20. veka?), govori više o iznosiocima, nego o suštini.

A sve se opet rešava – „pregovorima“, najčešće među istima koji su, „ni luk jeli, ni mirisali“, „mirotvorci“ i čuvari civilizacijskih, nacionalnih ili „versko-revolucionarnih tekovina“... Preko tuđih leševa! Jako poučno! Što neko lepo reče: „DOBROVOLJNI DAVAOCI TUĐE KRVI; U IMOVINSKO-OTADŽBI-NSKOM RATU⁸“. A ni drugi, nije drugaćiji. I moram priznati, iz ugla nekoga ko je bio u ratu, niko se od nas nije nadao ičem drugom, do da ostane živ i čitav. Prvo što sam rekao svojim vojnicima, bilo je: „Na zakletvu zaboravite! Bar onaj deo „ako treba i život da dam!“. NE TREBA! I NE TREBATE NIKOME MRTVI! A ako neko

⁷ Čitaj „PATRI(j)OTE“!

⁸ (Mislim Boris Dežulović, iz Splitskog Feral Tribunal Njima u čast, kao i istini koju su zastupali, je i moj sajt, sa malom izmenom naziva; prim.aut.)

*kojim slučajem i pogine, ja
ću ga mrtvog ubiti - još
jednom! Neću ničijoj majci,
sestri, deci da javim kako
je „hrabro poginuo“...
Zaboravite!*

Gledali su belo, ali upili
svaku reč, a pitali
(pojedini) i u pomenuti
„WC“ ili ti „toalet“ da odu,
što sam i tražio od njih, „u
svakom trenutku moram
zнати...“ Balavac! Sa 24
godine, komandovao sam i
duplo starijima od sebe!
„Oficirski kor“ sačinjen od
rezervnih oficira bio je
među najmlađima, od
mobilisanih! Zvanično, bio
sam “5 posto rezerve”, i
“neraspoređen” - do
trenutka odluke da se
mobilišu prve jedinice
artiljerije. Kao student,
trebalo je i da budem
pošteđen - bar prvi
talasa. Loš odnos prema
vlasti, dug jezik, kao i
neizostavni deo “karme”
koji hrli u susret
najvažnijim glupostima -
tuđe generacije... Nas
nešto nisu pitali, al' slali
jesu... Tek, tu sam, gde
nikako ne bih (voleo, želeo,

hteo) ni u snu! Posebno -
jer se nikada nisam slagao
sa politikom tadašnje
„većine“, naročito ne sa
ratom. Ali - “zakon je
zakon”, a ja pravnik dakle,
ako pozovu, moram ići.
Naivno, još jednom!

Lično, čak je i lako sa
sobom, ali kako sa tolikim
ljudima!? KAKO NOSITI
TOLIKO LJUDI NA DUŠI!?! I to
baš tad!? Vrlo lako - ako
sedite u Beogradu ili
Zagrebu! Ili eventualno
primate i „ratnu platu“, jer
vam je „deo jedinice na
ratištu“, ali ste recimo u
Ćupriji, jer vam „veći deo
jedinice nije na ratištu“-
super je „paket
aranžman“! A onda
„obiđete“ jednom vojsku,
uz konstataciju da je „kod
vas isuviše blatnjavo“, i
nepogledavši šatore, na -
18C! A u tom blatu -
vojska spava! E, kad ga
tad nisam ubio - nikad i
neću! Bio je to - „moj
komandant, kasarne,
garnizona“, čega li?!

Smrad! Uz njega, bio je

oficir štaba, neki „Vlade⁹“. Njega se sećam kao „nekoga sa savešću“, retkog nadređenog kog sam poštovao i intuitivno – imao poverenja. Kad god bih pozvao (dan ili noć!) višu komandu (kao i bilo ko od mojih!), javljao se kratko, sa: „Vlade“! Bez (dežurnog) oficira za vezu, bez vojnika veziste – direktno on, i bez „čina“. Jedino njega od aktivnih sam cenio – ostalo ne košta ništa!

Onaj neposredni nadređeni „Dabić¹⁰“, poginuo je u Bosni, nekoliko godina kasnije. Prva noć, i od njega – usmeno naređen režim „mrtve straže“, od 22h do 06h! Pita, „znaš li šta je to?“

– A znaš li ti!? Ovo je naseljeno mesto!? „Nema veze, takvo je naređenje! A i rat je! Stanovništvo je upoznato, zna za „policajski čas“, koji važi od

22h!“ To su čuli - dežurni vezista i računač, moji vojnici, komandne baterije.

⁹ Zapravo – prezime je čuveno, našeg košarkaša... Ime mu i ne znam, ali sam zapisao – rat

„imena“ protiv „prezimena“! Ovaj je bio na „našoj“ strani!

¹⁰ Nije mu takvo prezime. Iako ne mislim “o pokojnicima sve najbolje”-već šta i za života, ipak neću napisati pravo prezime. Znaju oni - koji bi trebalo da ga znaju. Nas 300!

4. Pakovanje

A napakovalo se, da "pršti": noćima nisam spavao! Prvo ispit (Ustavno pravo, prof. Ratko Marković, i rasprava o suspenziji Ustava: ja turdim od svih, pa i nas, a on zastupa tezu - „svih, osim nas¹¹“. Trebalo je da mu da mu pošaljem onaj moj poziv "za učešće u oružanim snagama" (u rat!), i onda ga pitam - jesmo li sada, po izbijanju građanskog rata, suspendovali ustav ili ne?). To je jedna noć. Svadba, u Osječini (2 noći, Lola i Fića.) kod Valjeva. Noć svadbe je ona kada se najbliži opiju, a neko mora voziti... Jbg, ja sam „trezvenjak“. Povratak Dijanom, preko planina i promašaj puta za 40.tak km, a „predvodi“ nas lokalni, "kraće", preko planina... Jedva do novog goriva. Pozadi spavaju, Cvele i Olivera, dok se Gumeni trudi da me „navodi putem“ i ostane budan - dok mi nije skočio za

volan, jer su mu se, usred noći, pred ulazak u Kg, pričinili - „biciklisti, sa gomilama životinja po putu“! Stvarno mi je došlo da ga lupim! Rano jutro i Kragujevac otvara svoje pekare, u koje se ne ulazi posle noći provedene u šatoru i kolima (u "prevodu", - niko neće po burek!). U stanu, komšiji pukla cev, tako da je morao da se "posluži i našim zidom" kupatila, te je spavanje odloženo za veče. A te večeri, legavši ranije od uobičajenog, zvoni telefon i moja majka mi javlja: "Nebojša, majka ti se javlja sa dežurstva, iz škole. Samo da ti javim, otac i ja primili smo poziv, kako si nam rekao."

-Ne brini, stižem, i to prvo do tebe, u školu (ovo je bilo što je moguće utešnije rečeno...) Tu noć nespavanja, pred odlazak na ratište, sa samo sat sna (proveo sam u pakovanju stvari i tražeći gorivo! Našao je Cvele nekoliko litara, kod komšije „Miksera“, (u „ne mobilisanom“ Svilajncu!), a ovaj će: „E, ako je za njega, i za to - za toliko imam gorivo!“ Saznao sam za to gorivo tek 4-5 godina posle rata!). Onda na dan mobilizacije, noć putovanja i - prva noć dežurstva! Rekoh, pakuje se - u „ciklusima“!

¹¹ Rasprva koja je zanimljiva možda pravnicima; na naivnija državna pitanja, kao i upotrebu vojske "pitaju se svi", tj. odluka te vrste donosi se „konsenzusom“, a ne većinom (ne po principu „demokratskog centralizma“)! Još jedna "slučajnost"-TO JE TEMA MOD DIPLOMSKOG IZ SREDNJE ŠKOLE! Oblik - "Novinski uvodnik". Slovenija i Hrvatska nisu bile ni prisutne, a onda nisu ni mogle dati saglasnost! Obzirom da je pomenuti prof. pristalicu principa "jedinstva" a ne "podele" vlasti, te je imao, osim profesorsko mesto, i funkciju narodnog poslanika, i predsednika Ustavnog suda, i ministra i potpredsednika vlade, nije me čudio njegov stav, već odraz ideologije i politike (čemu nije mesto na fakultetu), a ne pravne teorije. Možda bih pojasnio kada bih rekao da je pomenuti stručnjak, izvorno predavač marksizma na stomatološkom, a zatim zet prof. Radomira Lukića. Onda je postao - i sve drugo. Nešto jasnije?

5. “Budale valjda-i Bog čuva”...

Upoznajući stražu sa naređenim režimom „mrtve straže“ (i oni u čudu!), rekoh da će ih obići u 22:30h. A oba stržara: „Jesi li normalan?! Neko će te upucati!!! Pa, svi imaju isto naređenje – da pucaju gde šušne!“ Rekoh – vi nećete, jer znate, i to je dovoljno (pomislim, drugi neće - jer ne znaju, a ne žele nositi nikoga na savesti!) !

Na posletku, ono što sam okusio kao klinac, posle ŠRO, na stažu, u Nišu, bilo je – lako je dužiti „masku, pušku i RAP¹²“. Teško je „dužiti“ ljude. Nešto će uprostiti gotovo „idiličan“ odnos, koji se zasniva sa prepostavljenim oficirom, poznat iz vojne psihologije – „odnos deteta prema roditelju“. Vojska zahteva „pravičnost“, kao i to da vodite računa o svakom pojedincu – kao o detetu! Na stranu to što mnogi u uniformi i zaista „podetinje“.

Ono što je „dodata“ sa moje strane jeste „lični primer“, što je podrazumevalo i obilazak straže (u vreme – „kad mu

vreme nije“), kao i svaku delatnost – u kojoj sam prvi ja (fizički poslovi, podele dužnosti i odgovornosti, razgovori, dogovori ...). Osim obeda! Tu sam posle svih. Tek tada, sa punim autoritetom možete tražiti od vojske izvršavanje naređenja, i to bez pogovora, i očekivati kao rezultat i poverenje. Zaista, ne samo za moje vojnike, bio sam neko „od poverenja“, ko je znao mnoge porobe drugih jedinica. Oficiri me nikada nisu gotivili, ali vojska jeste, pre svega, jer sam ih uzimao u zaštitu, preuzimajući odgovornost za njihove greške i brljotine (bez i da su znali). Oficire pak, nisam

¹² „ARTILJERIJSKI PRIBOR – PRIM. AUT.“

štедeo kritika, ako je iole bilo razloga, bez obzira koliko su „visoki“ i unišljeno važni. Ukazivao sam na grešku, ne da bih poentirao, što su retki shvatali, a ređi cenili (kao saopštenu istinu, ili mišljenje, naravno, na stranu ili u „četiri oka“). Pred svima, bez obzira na „autoritet“ - kada je glava u pitanju!). Kada nisam imao isto mišljenje - imao sam „dodatni plan“ (“bez posebnog obezbeđenja jedinica” – ja ga imam od 19h do 05h, a da niko i ne zna, jer se u tom periodu zimi i ne vidi; hranimo pse latalice, tako da posle samo par dana, na moju vojsku ne laju¹³; imam prazne konzerve graška, napunjene kamenjem, razapetim na strunu, oko čitavih objekata, teško vidljive danju, „skinute“ sa kočića- za noć, i sl. čega nema u „vojnim priručnicima“!).

Prvi susret sa „nadređenim“ komandantom prošao je neslavno. Na dan mobilizacije, u drugoj rečenici reče glupost: „pa tvoga kartona i nema, ti si “dobrovoljac”!“ – Hvala! Uzeo sam brzo poziv i pakujući ga u džep vojne bluze, spremajući se da odem, čuo „Dabića“ kako više: „Ej, pa šalio sam se!“. Okrenuo sam se prema njemu, prišao i rekao mu u facu: - Zovem se Nebojša Dajić, zapamti! Sada si se našalio mojim životom i budeš li pokušao još jednom, nećeš se više nikada šaliti! Tada sam čuo kako se neko grohotom smeje, i video „Momu“, koji je smehom pokušao da “izgladi”. On je (kao i ja) još jedan od „ZKB-a¹⁴“ koji je trebalo da preuzme jedinicu i bude komandir. Kasnije mi reče, „čuvaj se, stric mi je viši oficir, i reče mi da

¹³ Moja „fascinacija“ psima, sve je veća, kako starim i – bolje upoznajem „ljudе“...

¹⁴ Zamenik komandira baterije – prim.aut. A zašto? Zato što su komandiri baterija, tri dana ranije mobilisani i spremani, dobili sloboden dan, da se pozdrave sa familijom – I NIKO SE NIJE VRATIO!

ovde lete glave vrlo lako, da budem oprezan. Budi i ti.“

Sledeća scena ispred improvizovanog zborišta, opisuje kako “rado ide Srbin u vojнике”: jednim kamionom prebacuju čitav divizion vojske (nešto iznad 300 ljudi, vozilom u koje stane jedva deset, sa opremom!). Na moje pitanje komandantu, zašto, sledi „logičan“ odgovor – zbog štednje goriva. Rekoh, ako deset kamiona ide jednom i jedan kamion deset puta, nije li isto? Reče malo zbumjen, ne razumeš ti to. I nisam! Naročito onaj deo u kojem su aktivni poručnici i kapetani pokušavali da pobune vojsku, na različite načine. Na isto moje pitanje zašto, usledio je odgovor, ako ne idete vi, ne idemo ni mi.

Kada mi je saopšteno da su rezervni oficiri, starešine jedinica izostali, te da će ja preuzeti „komandnu bateriju“, i od zamenika biti komandir, rekao sam – to je prvo

naređenje koje će glatko odbiti! Ne samo da nisam obučavao vojsku koja mi je dodeljena, ili bio na makar jednoj vežbi, već ne znam nikoga iz sastava HAD* (haubičarski artilj. divizion). Tada sam dobio, onako usputnu i informaciju – i niste više HAD, sad ste TAD* (topovski art. divizion)! Koji top pobogu, pa ni vojska ni mi, ne znamo da rukujemo njime! „Obučićete se“ (naravno, na liniji vojišta, samo nam to tada nije rečeno!)!

Znam da vam je teško poverovati – ali je bilo ovako! I to od prvog do poslednjeg slova, u ovom „mom slučaju“, postoje stotine svedoka! A ovo je tek početak!

Napolju se još uvek skupljaju mobilisani i razvrstavaju po jedinicama. Popodne dolazi i na nas red, i prevozimo se do kasarne. Tu se ponovo postrojavaju, vojska se buni za svaku sitnicu koju joj došapnu aktivni oficiri.

Proveravamo opremu i prebrojavamo brojno stanje, koje je uzgred vrlo popunjeno. Gledam kako jedan od prisutnih očeva moli vodnika, da mu pripazi na sina (potporučnika, sa jedva 20 godina), „mlad je, ne zna“... Vodnik se posle pola sata, okreće i odlazi, uz komentar: „Pobogu čoveče, šta ti ja mogu pomoći, i ja sam u rezervi, još vodnik.“ Otac mu očajno dobacuje: „Ali ti si stariji!“ Najednom, uveče, kao da mi je neko rekao: „dodi ovamo“. Samo sam se okrenuo vodniku i rekao, dolazim brzo, i pošao prema izlazu kasarne, zaista -neznajući zašto! Na prilazu vrvi od civila i mora vojske.

U to su se, u vratima Ćuprijske kasarne, ukazali moji: otac Novica, majka Desanka i devojka Olivera. Kao da je neko rekao: „sad dodi ovamo“.

Pozdravimo se, popričamo i pakovanje u autobuse. Masa porodica ispraća po

nekog svog. Oprashtaju se, ni ne znajući kuda ih šalju. Mi odlazimo, ne znajući zapravo - ništa. Na lokalnoj radio stanici, emituju se „pozdravi odlazećim „dobrovoljcima“... „Majstor za točkom“ (šofer) brzo menja radio stanicu! Nekoliko autobusa (stotine nenaoružanih, u uniformi, mobilisanih ljudi), uz oružanu pratnju - jednog pinc-gauera, sa nekoliko vojnih policajaca. Tužno-smešno! Kako je već uveliko noć, polako putujemo u koloni, i nakon par sati zaustavljamo se u nepoznatom selu. Noćimo u autobusu, po sedištima. Meni je to, ne znam koja noć nespavanja. Ujutru rano stižemo u ciljno selo, izlazimo iz autobusa, postrojavamo vojsku, a meni je prvi korak u ono smrznuto blato, i bukvalno probudio misao – „vredi li sve ovo zaista – samo dve fotelje, jednu u Beogradu, a drugu u Zagrebu!?” (Ma, neee!

Mora da „preterujem“!?) Moje objašnjenje i prvo obraćanje vojsci - da „zaborave“ zakletvu! (ili vam se čini nelogično!?)

Kako se polovina vojske nikad nije susrela sa automatskom „AK 47“, (što govori kako o sastavu godišta mobilisanih, tako i o obučenosti, dok je po profesiji – preko 90% goli radnik i seljak! Kao i svaki put – preko njihovih leđa!) „kraći kurs“ drži (“ko je taze vojnik“), kasnije iz milošte prozvan „Rambo“. „Specijalac!“ Nešto potom, kako je „osetio moć znanja“ mlađani „Rambo“ je upucao dve manjerke

pasulja, sasuvši ceo okvir u njih, uz tvrdnju da – „nema metka u cevi“! Kako nikoga nije povredio – nikako mi nije jasno. Zato je prozvan „Rambo“! I dobio par „čuški“, čisto preventivno! Dobijamo i komandira! „Miloje“ oficir računač, reče – ne voli baš one štapske pac..., pa bi on uskocio na mesto KB, onda ja ostajem ZKB! On će štab, sastanke, ja vojsku... Dogovoren! Tada dobijamo raspored dežurstava i straže. Naravno, prva noć je moja...

---

6. Prva noć

Zna li iko raspored jedinica? Ovo je bilo pitanje od „milion dolara“! Niko ne zna čak orientaciono - ni gde je koja baterija smeštena, gde su joj straže, a još manje koje jedinice su nam u okruženju. Važno!? Pućemo po noći – jedni na druge! Na posletku – nama je „sve jasno“. Imamo „režim mrtve straže“- i to na ulazu sela. Razveo sam stražu i rekao im za obilazak, za pola sata, koji je uz glasno negodovanje, ipak prihvaćen.

Izlazim iz garaže, u kojoj je bila naša četvorka oficira, i polazim u obilazak naježen.

Izlazim na put, vетар bridi i čini se hladnije nego li jeste (a bilo je debelo ispod nule, jednom mereno -

18C^o). Prvi put se znojim na toj temperaturi, svestan da mogu „popiti metak“ sa svake strane, pre svega od straža drugih jedinica, koje ne znaju ko sam i kuda idem. Koračam prvo polako i čujem kako škljoca zatvarač, malo usporim i čujem: „Zaleži i lozinka!“ Izderem se iz sveg glasa i odziv i ozinku i opalim koju psovku, na račun „zaleži“: „Tako li su te učili, zaleži ti p... ti materina! Je... ču ti sve po spisku ako ti dođem, sve da te naučim kako se čuva straža!“ Čujem kako stražar nevoljno odustaje, uz tih: „Ma idi ti u p... materinu..., koji k... tražiš po mraku.“ Tada me preseče ono što vidim: na nekih stotinak metara su senke mojih stražara, a iza njih, na oko pola kilometra, približava se

far! Počinjem da trčim što brže i vičem: „Ne pucajte, ide komandir straže!“, usput ponavljujući i odziv i lozinku. Čuje se galama. Zatičem jednog pokraj puta, koji deluje pribranije, dok je drugi ukočen od straha i vidno mu se pomera i trza puška. Taj neizdrža: „Jesi li normalan, samo što te nisam razvalio – idiote!!! Jel ti čuješ „STOJ“! Zašto pobogu trčiš!“ Tresao se od straha.

- Pa vidiš da ide neko vozilo!

„Pa šta!? Šta ako ide!? Oni su ionako mrtvi! Hoćeš i tebe da imam na savesti!? Imamo li mi naređenje ili ne!?“ -Imate, ali oni možda ne znaju, smiri se de! I stani skroz ukraj. Ako li nešto pokuša kad ga zaustavimo, a ti ožeži i po nama, samo se makni da se ne vidiš! A ti stani tu,

ali pored puta i na „gotovs“, ja ču da zaustavim, ne brini. „Zeka“, drugi stražar i iskusni lovac, mičući malo u stranu, procedi kroz zube: „Dobro, al da znaš da smo mogli da te razvalimo! Rekli smo da dolaziš, ne da trčiš po putu i vičeš!“ Mislim se, samo da ove pustim da priđu, i vidim ko su. A ili su „teroristi-samoubice“, ili..? Milošević i Tuđman, na letećem kanabe(t)u..?

Kako se vozilo približava, shvatam da nije auto bez jednog fara, već motor! Zaustavljam ga, uz: „Dobro veče, vašu ličnu kartu.“ Tada primećujem da – ili je „Trojeručica“, ili mi se pričinjava treća ruka! Čovek otkopčava neke jakne i vadi dokumenta dok se, iza njega pripajena, pojavljuje i ženska prilika,

sa zadnjeg sedišta,
pružajući ličnu kartu.
Oblige me znoj. Vidim, obe
isprave glase na "naše"
selo.

- Odakle dolazite?
„Eto, selo iza, bili tu do
njenih, na slavlju, malo
okasnili...“

-Znate li za policijski čas,
ograničenje kretanja..?

„Ne, niko nam ništa nije
rekao.“ Žena, zabrađena u
maramu netremice gleda i
odmahuje glavom, kao da
prvi put čuje.

-Moraćete sa mnom do
komande. Čovek krotko
reče: „U redu.“

Pomislim, zadnje - da ih
„probam“, ako znaju gde je
komanda, sigurno su iz
sela, da pustim ljude na
miru. Hodamo ćutke, i
namerno prođem
komandu, a čovek
zaustavi motor, kao konj

pred kapijom, i reče: „Ej,
„Mali“, pa ovde ti je
komanda!“ Dadoh mu
ličnu kartu i rekoh: „Dođi
sutra na podne, do
kafane, hoće „Mali“ nešto
da ti kaže. Sad ste
slobodni, laku noć,
priyatno i izvinite!“

A onda sâm „uđem“,
nogom otvarajući
komandu, uz repertoar
psovki koje ne priliče -
čak ni ovoj, i ovakvoj priči.
Nakon 5 minuta psovanja
i urlanja – došao sam sebi.
Usput sam čuo da je
„nasleđeni režim ostao od
Nidže“(prethodni
komandant - prim.aut.)

-E, ..bo te i Nidža i svi
ostali do i „prikonjega“ –
od sad svako tvoje
naređenje HOĆU PISANO! Je li
tebi to JASNO!? ¹⁵

---

¹⁵ Ako se pitate, otkud „pravo“, ili „hrabrost“, podsetiću: *Ubi nihil est,Caesar suo iure excidit!* „Gde ničeg nema, i car gubi svoje pravo!“

Uz tresak vrata, izašao sam i pošao prema straži. Bio sam obliven hladnim znojem, a jednako mi je pred očima bilo ono dvoje na motoru, kako ne stižem, kako ih rešetaju... Čizme su mi škripale i strugale o čarape, kao da sam gazio po vodi. Čitav sam bio mokar, kao iz vode izvađen. U glavi mi zvoni:

JA SAM NAREDIO! USMENO! JA BIH UVEK REKAO, „JA SAM NAREDIO! JA SAM KRIV!“ MOGAO SAM UBITI DVOJE POTPUNO NEVINIHI! STRAŽA NIJE KRIVA, MOJA JE NAREDBA! BUZDOVANE NEPISMENI! GDE TI JE NAREDBA?! ČOVEK I ŽENA SE VRAĆAJU SA SLAVLJA, EJ!!!

Brišem znoj i osećam da mi se vrti u glavi, dolazim do moje straže, i oni pitaju: „Ti ih pusti, a onome u komandi, i majku i nekog „Nindžu“?“

– Zar se dotle čulo?

„Pa nisu čuli ovi što se nisu probudili...“ U tom,

meni iza leđa, desetak metara ispred komande, pojavljuje se silueta, i Zeka reče, „leđa!“ Okrenem se i proderem - Stoj, lozinka! Sekunde k'o minuti. Odjednom, ispod njegovih nogu vide se varnica, a onda zvižduk rikošeta (pomislim, ispaо mu upaljač, otud varnica, ne, nije, upaljač ne zviždi! Ali nema pucnja!). Mislim da je prošla večnost dok sam ukapirao i razdrao se: – Zaleži! Snajper!

Ona silueta malo oklevaše, pa potrča i izgubi se u marku, prema komandi. Mi se razgulismo po onom smrznutom blatnjavom putu, jedva dišemo. Dohvatim telefon i javim da smo gađani snajperom, ali i da je neko bez lozinke, pobegao verovatno iza komande. Nakon dva minuta siže „pojačanje“ da se traži odbegli, u vidu dežurnog računača i veziste, pod punom ratnom spremom, koje nam je poslao komandant. Na njihovo pitanje komandantu: „a

vi?“ i odgovor, „ajte vi, sad
ću ja, po vas“! -I? „Šta
„i“? Izbaci nas napolje i
zatvori vrata!“

Za stomak sam se uhvatio
smejući se, da su pomislili
da sam skrenuo. Više mi
nije smetalo što sam
mokar i iznuren, čak ni
što je neko „pobegao“. Samo sam jasno ponovio:
-NEMA, NITI ĆE BITI REŽIMA
MRTVE STRAŽE! Vi, nazad, u
komandu! Ako neko pita,
onaj koga jurismo,
pobegao je „uspešno¹⁶“. Na putu sa koga je došao
onaj motor, svetlelo je kao
po danu. Izvedrilo,
mesečina, a prema nama
ide - AUTOBUS!

Pogledali smo se,
„Nervozni poštar“ se već
„nameštao na gotovs“ i
proderao na sav glas, da je
i Zeki šubaru gotovo
oborio: „STOJ PUCAĆU!“ Zeka
ga munu i muklo mu
odbrusi: „ŠTA SE DERNJAŠ,
BRE BUDALO!? ZAR BI TI IŠTA ČUO
DA SI U AUTOBUSU!?”

¹⁶ Sastvim slučajno, na stanicu u Čupriji (7 ili 8 godina
nakon tog dogadaja), sretnom računača, Zokija, koji mi
reče – JOS PRVE NOĆI MOGAO SAM POGINUTI! KRENEM NA SMENU
ONAKO SANJIV, U KOMANDU. STRAŽA VIKNU STOI, NEŠTO SEVNУ,
ZUJNU, ONI POLEGAŠE, A JA BEŽ U KOMANDU! ZABORAVIO SAM DA
PITAM PRETHODNOG ZA LOZINKU I ODZIV!

Zaustavili smo autobus,
uz pitanje šoferu:

-Je li ovo redovna linija,
koja stiže oko 23h u selo?
“Da, odgovorio je rutinski,
samo ponekad malo kasni.
Siđem sa stubišta
autobusa, mahnem
šoferu, on odmahne,
zatvori vrata i ode.
Pogledam u njih dvojicu, a
„Nervozni poštar“ će: „A
šta bi bilo..?“ „Zeka“ se
nasmeši, ja zgrčim
ramena, i progundjam:

- Sad vidite i gde ste, a i
šta vam je, i kako, ciniti!
Čutimo. Čuje se neki novi,
meni nepoznat „huk“. Nikad čuo, ni pre ni posle.
Samo se lavež pasa više i
više pojačava. Gledamo se
i „Zeka“ sa osmehom
upita: „Šta je ovo
stručnjaci?“

-Nikad čuo. Indijanci?
„E, sad čujete kako lisica
zavarava i mami pse, kako
bi lakše prošla pored njih.
Ovako ih izmami da laju,
sazna gde su – i prođe,
tuda gde ih nema!“

„Možda je i lisica, al mi
sad zvuči jezivo, dodaje
malo mirniji „Nervozni

poštari“. Tek tad vidim da se na „Zekinom“ neobrijanom licu, ispod brade pomalja nekakva izraslina veličine oraha, žljezda ili...? Natučene šubare preko ušiju i očiju koje samo sevaju, odaje čoveka koji ne paniči, samo je oprezan. Pomiclio sam, ovaj će mi valjati. Pogledam drugog dok uzima i ispušta vazduh pun pare, k'o dušu da hvata, i pomiclim, i on je moj, i on mora da preživi, to je „najviše naređenje – samom sebi“. Rekoh im, jedva puštajući neki hrapavi, gusti ton iz usta, i sam iznenaden:

-Jako je hladno, organizujemo smene na po sat, a svima prenesite, da nema više „mrtve straže“, ali obavezno!

„A šta misliš, gde je onaj što nam pobeže, ko je on?“

-Neki naš, ubunjen i uplašen. - Siguran si? – opet će „Nervozni poštari“. Strah glavu čuva, jednako kako je i skida, pomiclim.

–Da, kao što sam siguran da ovu ludnicu ne sanjam, posle nedelje nespavanja. Gotova je smena, idem po ostale. „Zeka“ dobacuje: - Vidi ti to, pa „trčećim korakom“... Da bude zanimljivije – i smeje se. Noge su mi teške, mokre i sleđene. Tada sam tačno znao šta znači opis – „kao od olova“. Rutinska smena, ponovo–NEMA MRTVE STRAŽE; i jedva se uvukoh u vreću za spavanje. Ustadoh sutradan oko 12h! Oko mene svi ljuti, i frkću na mene. Pitam zašto? Kažu, ti kad spavaš, ne mogu te probuditi ni topovi, ni voda, šamari, vukli smo za ruke, noge, za nos! „Dovukli smo te do vrata, vukući naizmenično, svako malo proveravajući jesli li uopšte živ! A ti spavaš – i ne zarezuješ nikog! Od sad, sam se budi!“ Ko bi poverovao da nisam spavao večnost, a i čemu priča... Potom – do kafane. Vidim gde me pogledom traži onaj od noćas, sa motora, onaj što

se sa svečari vraćao, od ženinih, sa istom iza sebe, sumnjivi terorista-kamikaza. Čovek tridesetih, ozbiljan, rekao bih paor, otresit, malo prosed. Malo pogledam i seti me na Slađana, jedinog iz društva od detinjstva, koji me je zvao – „Mali“! Možda baš zbog toga. Gledam ga, nije Slađan, al k'o da je baš on! Sedoh pored njega i, ko što bih iskreno Slađanu – sve potanko oko straže ispričah. Završih sa: - kad si ono stao pred komandu, bilo mi te je žao, a došlo mi i da te izljubim! Eto, tu istinu ti duguje onaj „Mali“, od noćas. Jecao je, šakama pokrivenog lica, kao malo dete! Pita, pa jel bi oni stvarno pucali, da nisi naišao? – A bi li ti? Na straži. I da imaš takvo naređenje? Slavi taj dan! Valjalo bi da se podsetiš da se i „slučajno“ ostane živ. Reci ostalima, u selu da se ne motaju noću, čisto da ne bude i drugih „slučajnosti“, ali

drugačijeg ishoda. Ne dežuram baš svaku noć. Pita: - kako se u stvari ti zoveš? To me je iskreno, posle svega nasmejalo! Pružim mu ruku i kažem – Pa valjda ti znaš, još od noćas!? „Mali“¹⁷! Izašao sam iz kafane suznih očiju, s JEDINOM MIŠLJU: javiti kući - da se niko od mojih drugova ne odazove mobilizaciji! Bio je početak novembra, '91. Uvukao se neki sever u kosti, i nikad me nije napustio.

---

¹⁷ Posle toliko godina, još po nekad usni onaj snajper, i drekne - Zeko! A „Nervožnog poštara“ juri, pred rafal istrčavajući... Zbunjen, sa konstatacijom – „nije mi ništa“, znojav skače iz sna... Ne brinil! Od tak'ih - još te čuva „Mali“. Od drugih, što kažu – „Bog nek ti je u pomoći!“

7. Magla

Nisam od onih koji se zanimaju za poljoprivredu i, kako mi je „briljantno opisno“ primetila jedna od sestara iz familije – “zemlju ne volim ni u saksiji”.

Ipak, da samo znate kako jezivo izgleda neobran kukuruz u novembru, pod snegom, opasan maglom, i pričama o minskim poljima. Kako jeći tugom i besmisлом, da mogu poređiti samo sa onom tišinom nad grobom najmilijih. Neizrecivo.

Prvih nekoliko noći proveli smo u šupi, kraj neke vikendice, na ulazu u selo. Samu vikendicu „osvojili“ su raketaši, došavši koji dan kasnije. Oni nisu bili „obzirni“ prema komšiluku i, rekavši da je potreba smeštaja voske iznad „potrebe“ kuće i vikendice u istom selu provalili i, u podrumu iste, zatekli preko tone goriva! Taj „detalj“ održao je „STATUS QUO“: - raketaši koriste vikendicu, za čutanje!

Prvo jutarnje postrojavanje i poziv oficirima da se upoznaju sa oruđem (!?). Jedan od „prethodne“ garniture oficira nam ispred topa

doslovce kaže: „Ljudi, ovo čudo -mnogo jako puca! Ovako nešto nikad niste čuli!“ Naravno, naša reakcija je – pričaš artiljercu o pucnjavi!? Samo kratko reče, „dobro“, i naredi: „Pali!“ Buuum! Ja sam poklekao u kolenima, osetivši jak udar, kao šakom u grudi! Jedan stariji oficir pored mene – sede sred blata, uz povik: „Ovo je strašno!“ Pisak u ušima i pored otvorenih usta, nije prestajao, a činilo se – nikad i neće. Kao iz daleka, čuo se smeh, zbog „priselog“, kome smo pomogli da ustane. Shvatio sam, osvrćući se,

da je smeh - ljudi oko mene, a zvuči kao da je s kraja sela. Jedini jači zvuk koji sam ikada čuo, bila je vatra plotuna, iz istog oruđa, koji dan kasnije. Tada iz 6 topova grune – u istom trenu. Koliko jako? Toliko da u selu, udaljenom stotinak metara, nije bilo ni jednog čitavog prozora od strane sa koje dolazi detonacija. Bočno, iste kuće imale su po neki čitav prozor, dok je tek na suprotnoj strani, bilo više čitavih od slomljenih prozora, u zavisnosti od toga kako se odbijao zvuk.

Garaža seoskog poljoprivrednog dobra, u kojoj smo prvo imali dežuranu, a potom i mesto za spavanje imala je, na mestu prozora, dva šatorska krila, oba pocepana! Pokušali smo novim, i stavili slamu između. Jedno se ipak pocepalo! Tako je prilikom svakog pucnja, uz tresak trometarskih metalnih ulaznih vrata garaže, sabijeni vazduh svako

malo istresao nešto slame na pod, što iz „prozora“, što sa tavanskih greda naslaganu prašinu. Ali to je i razumljivo, obzirom da je garaža bila „baš blizu“ – nekih 70-80 metara od najbližeg topa!

Gledam izbezumljen onu zadimljenu zver, gušeci se od isparenja šalitre, baruta, sumpora čega li (mora da tako mirišu magle pakla!), i derući se iz sveg glasa, pitam: - A gde su mu piketi¹⁸!? „Miloje“, geometar po struci, muva me i muklo vičući odgovori: „Ne viči bre, čuće vojska - da nemamo pojma! Nema piketa!“

-Pa kako nišane!?

„Eno tamo vidiš, koriste kolimator¹⁹! A i šta te briga, „bemu VES²⁰“, mi smo komandna²¹! Nismo „vatrenjaci²²“! Nije važno!“

¹⁸ Služe za nišanje, motke, kao geometarske.

¹⁹ savremenija naprava - menjaju te motke!

²⁰ Njegova „omiljena uzrečica“!

²¹ Komandna baterija, po sastavu ima računače, veziste, topografe i izviđače-nema oruđa, tj topove- prim.aut.

²² Vatrene baterije su sa oruđima, sastava poslužioca oruđa (uglavnom) (prim.aut.)

- Ako to „nije važno“, onda - koju podelu koriste 60 ili 64 !?

„E, je... ga, mnogo 'oćeš! Otkud ja znam!? A koja je podela!?²³“ Onaj oficir odgovori, smešeći se, mene upita: „Ti nisi video kolimator!?” – Ne! Ako i jesam, od ove buke i ogluveh, i zatupavih!

„A jesu li ostali topdžije ili..!?”

– Ne da ja znam, mi smo haubičari!

„Pa dobro, bolje i to nego – minobacači! Ili samohodke! Pa top!”

-E, jesi me utešio!

(Ova faca me seti na Dudaka, koji mi je kratko u ŠRO bio komandir baterije. Taj nije mnogo pričao, a kakav je bio? Pa, retki su ga pozdravljali „u hodu“, uglavnom se „ukoče“ i zastanu, zbog čega je penio! Nije znao da drži govor (držao nam je - političku nastavu!) Nosio bi sa sobom „pult“, pod

miškom, kao fasciklu, po kojem bi prosto papire za predavanje. Nonstop bi grčio donjom vilicom, zatežući žile na vratu, i nešto upinjući, valjda pokušavajući da sklopi rečenicu. Izgledao je smešno! Dok ne dođe „praksa“! Tada je čini se, imao i brillantnih ideja, kao i talenat za pregled situacije, kakav imaju retki. Bar za jednog kadeta ŠRO²⁴!)

„Gvirni kroz njega i sve će ti biti jasno, pokazujući na kolimator. Ja „gvirnem“, a on reče:

„E, sad blago meni, kad ste sve naučili, preuzmite oruđa i – srećno!“

– Ovaj kratak, isti “Dudak”! Svi se nasmejaše. Od mlađih prisutnih rezervista, retki nisu čuli za “Dudaka”!

On se nasmeja, uz pitanje: „I ti si ga upoznao?“ – Ko nije? „A je li živ, zna li se?“ – Otkud znam!? Ostali su još čitav dan – da nas

²³ „Podela“ je termin u artiljeriji vezan za računanje elemenata gađanja, tj. uglomer, vezan za „podelu“ kruga (matematički krug je 360°, dok je artiljerijski 60 hiljada ili 64 hiljada, tj. istočni ili zapadni „modeli“ oruđa-prim.aut.)

²⁴ Kasnije je bio glavnokomandujući muslimanskih snaga, Atif Dudaković. Pitomci su ga zvali „Dudak“.

„obuče“. Više i nije trebalo. A i čemu – ludom, uputstvo za upotrebu? Tako je prethodna jedinica „smenjena“ nakon, u kasarni usmeno „obročenih 45 dana“ boravka na ratištu, kako

je i nama „određeno“. Samo, mi smo „svoje“ bauljanje po Sremskoj magli, tek počeli.

---

8. Znati, ili imati sreće? „OBA TRI“!

Sam RTS to vreme širio je neverovatnu propagandu, koju ne bi nadmašio ni sam Gebels. Nedostatak pravih informacija bio je više nego očigledan, koliko i potreba „diskvalifikacije“ RTS-a. Ipak, od onoga što je „pripomoglo“ mojoj odluci da se odazovem pozivu, bilo je i „ono što znam“. U neko moje znanje, uložen je neki novac, obuka (ŠRO), a od tog znanja zavisila je možda jedna jedinica, neki ljudi, možda i samo jedan čovek... Naivno? Možda. Meni prvi i najvažniji zadatak bio je - da prežive. Mislio sam da bih izdao sebe, i te ljude koje nikada nisam ni upoznao do tad. Ne, zemlju ne bih! Ovde nisu vodile rat ni nacije, ni zemlje, već nekoliko sebičnih pljačkaša, sa morbidnom potrebom za ubijanjem i pljačkanjem čitavih naroda. To sam (sa)znao - tad. Danas tek znam da „lista“ tih imena počinje sa Rotšild, Rokfeler i ostali felerični rotvajleri rata, pri sredini, sa - Tuđmanom i Miloševićem, i još kojekakvima iza i nakon. Izgleda, svako od nas živi i mre. I svako sa svojim izgovorom.

Onaj nalet znoja i adrenalina, još od prve noći, nije me napuštao, samo je ujutru bio topao, a uveče hladan. Pitam „Docu“, šta da koristim, a on će: „Lepi“, šta imaš!? Ja nemam ni svoj komplet

prve pomoći, a kamo li lekove!“ Mašim se za džep i izvadim neke aspirine i acetisale, a „Doca“ će, kao da drogu vadim: „čuvaj to i skloni u stranu.“ – Dobro, al da znaš, ako nekome zatreba... „Treba –

tebi!“ Dan-danas pojma nemam, kako se taj čovek, lekar u divizionu, zvao! Verujem, kao ni on moje ime. Ipak, imao sam „terapiju“. Uveče bih, dok sam imao, popio dva aspirina, zakopčao vreću i preznojio se, da bih ujutru bio – „k'o nov!“

Kada bih ikako mogao da vam samo približim i opišem, kakav problem predstavljaju samo mokre čizme, ili neka banalnost, koje svakodnevno niste ni svesni, o kojoj ni ne razmišljate... „Idete u rat“!?

Pa, spremite se onda! Ja sobom slučajno poneh tih nekoliko tabli lekova i neke amajlike. Nisam ni znao "šta mi treba". Recimo, od Sanje, Oliverine sestre dobio sam privezak: mali top, sa patikom i posvetom – da me čuva. Od Olivere, upaljač, dobijen za rođendan, od koga se nisam odvajao, Zipp, sa posvetom: „VOLI I BUDI VOLJEN. U LJUBAVI JE MOĆ“. Imao sam i svoju matrikulu, privatnu,

izgravirano - ime i prezime. Vojna matrikula²⁵ bila mi je prazna. Limena, sa nekim uvoštenim papirom, na rasklapanje, k'o vašarski broš! Da, zbirci suvenira dodao sam i „priručni i praktični“, sa lica mesta – jedan metak. „Za svaki slučaj!“ Bio je van okvira, u mom levom džepu. I stalno prisutnu sumnju, bih li i njega ispucao u sebe, u tom – „svakom slučaju“..? Možda, ko zna (osim mene). Vama neće trebati. Od nekih "novostečenih" uočenih suvenira, koje smo svi imali, nakon kraćeg vremena, prvo u očima ljudi oko sebe, a onda i u sopstvenim, viđenim kod retkog brijanja - bio je stalno prisutan prituljen sjaj. Od temperature, pomislim, a onda skontam – mora da je svi imamo... Takav sjaj u očima opažao sam u slučajnim susretima pogleda i godinama

²⁵ Vojne identifikacione pločice, sa podacima, ime, prezime, jedinica.... Ono što oko vrata izgleda k'o – pseća ogrlica (prim.aut)

kasnije, na ulicama, kod slučajnih prola-znika, i bez greške znao da su - preživeli ratno iskustvo, ili „ratni put²⁶“.

A šta je to - „ratno iskustvo!?" Osim ovoga što sam do sada pisao? Evo recimo jednog „kurtoaznijeg“ razgovora, koji je vođen, u nekoliko navrata.

Uobičajen obed bio je, za većinu na mestu naše dežurane, tj "spavaone". Nakon obeda, ostajala bi grupa koja nije na dužnosti i vodila recimo i prigodne dijaloge: "A ti? Jesi li oženjen? Koliko dece imaš? Brat, sestra?.." "Jesam, dvoje. Imam i sestru, udata je tu, blizu.." "Uu, pa dobar si! Ti si završio posao!"

"A ti?"

"Ja troje, sve jedno drugom do ušiju! Imam i brata."

"E, pa i ti si onda!"

---

²⁶ U Tao („staza, ili put“) filozofiji, postoji „slučaj kada su se srela (pogledom) dva mudraca, i razumela, ne progovorivši ni reč! Da je bilo makar trunke... Voleo bih da značenje tog tupog sjaja u očima, nikada nisam - ni razaznavao...“

"Pa da! Šteta bi bilo da poginem! Ko će to da 'rani!?"

"A ti "stažo²⁷"!?" Kol'ko ti imaš dece?" (pita mene)

- Nemam dece. I nisam oženjen. A nemam ni brata, ni sestre.

"Jedinac!? E, pa onda, za tebe i nije šteta da pogineš! Šta se sekiraš!?"

"E, budalo! Pa valjda bi za njega tek bila šteta?" (javlja se treći)

"Ma jok! Šta fali, nema ko ni da kuka..." Nekako, kada vas takav razgovor ne iznenađuje i ne pogađa - mora da vam nije dobro. Ipak, moje iskustvo, bilo je obogaćeno. Dedin brat, bio je prinudno mobilisan u četnicima, za vreme II Sv. Rata, opisao je kraću anegdotu rečima: *krenemo mi u juriš, a ja se trudim da zaostanem, da se zaklonim. Vidi to "Toska" (takođe, mobilisani iz istog mesta), pa mi kaže: "Džaba se kriješ Lile, tvoj će (metak) da te nađe!"* A

---

²⁷ (Popularan naziv za sve rezervne oficire, prim.aut.)

ja promrljam: ma nek ide tamo gde je jedan (jedinac!), a ne gde su mnogi (imao je i braće i sestara!), terajući maler! Ustvari, kažu obrnuto! Al-deda je tako terao maler, od sebe! Logika - razum - rat!? Pa vi ste promašili za - čitavu planetu! U buri raspoloženja od prethodnih šala i dijaloga, javlja se jedan smeh koji - duže traje... Taj isti smeh se - pretvara u plač i jecaj... Samo sam pokazao trzajem glave i - dvojica najbližih su mu u trenutku prihvatali pušku, a onda i njega. Mislim da je doživeo nervni slom. Kada je malo došao sebi, ispričao nam je - da mu je kući bolesno dete, osim novčanih problema, sada ima i problem nabavke leka - sankcije! On lek nabavlja u inostranstvu. I, šta sad? Zovem "Docu", da ga pitam šta ćemo sa njim. Reče, ono što sam znao i bez njega: lekova nema, ako je hitno, da ga šaljemo u bolnicu, ako procenim da nije, nek

spava, biće bolje. I - „bez oružja i dužnosti“. Progutam knedlu, zvanu - „nije“, i ostavim ga. Da, i vratim mu oružje. Šta bi s tom puškom, i on i ja? Onaj što „sudi“, kome je šteta ginuti, pita me: „Kad će plata?“ Ja zblenut, gotovo ljut, pitam: - Molim? On ponovi. Progutam neku psovku, pa pokušam sa: - Ne znam ko bi nam, šta platio, nije ovo vojna vežba... Ma ne, on ne odustaje, a pridružuju mu se i ostali. Imaju porodice kući, posao koji su stavili, neko privatan neko državni, račune... Vidim, sad sam ja zabrazdio, al sad... - Ljudi pobogu, pa kako očekujete da vam iko išta plati, pa niste vi plaćenici!? Ja nisam! I neću biti! Kol'ko „vredi“ glava!? Ma ne, nema veze, ima plate! Pojma nemam o čemu pričaju, tek - bili su u pravu. Tražen nam je „spisak za obračun plata“, čin, i sl. Javim se kući (a uspeo sam čak nekoliko puta, za čitavo vreme!) i

čuvši se sa majkom, reče mi, ima nešto otac da ti kaže (neobičajeno za oca). Javi se on i nakon uvoda, reče kratko: „Znam šta misliš o „plaćenom boravku“ tamo, ali – uzmi novac, tvoj je. Ne uzmeš li ga ti, uzeće ga bitange! A time nećeš ništa postići, ni dokazati.“ Ne znam kako je znao (ili saznao!?), nisam nikome ni pomenuo... (Ili je ipak – znao mene.) Stiže i plata –

da mož' kupiti ceo televizor, 'iljadu maraka, ej! Bog te, baš su precenili! Onda krenu inflacija i sledeća bi oko 250 maraka! Cela glava - tol'ko vredi, ej! A kol'ko ustvari vredi glava!? Pa - jednu marku! Ili jedan metak! To znaju svi - koji su bili tamo! Da, uzeo sam novac. Gadilo mi se.

---

9. TV aparati, RTS, propaganda...

Osim kao procena države, koliko vredi u tom trenutku jedna srpska glava (platežno sredstvo i mera vrednosti), pomenuti TV aparati, bili su i glavna moneta (prometno sredstvo). Kako je recimo, češće nestajalo struje, „rasla“ je cena baterija, pa je u jednom trenutku dostigla i vrednost TV aparata (u robnoj razmeni)! Jedna baterija – za TV aparat! Pa, mora da je jako mali? Ne, onaj koji imaš, ako imaš, i to – ako ti neko uopšte hoće trampiti korisnu bateriju za -beskoristan TV.²⁸ Zašto je beskoristan? Osim što često nema struje, i kad je ima, svako malo na vestima čuješ iste pse, kako laju: „Srbija nije u ratu!“ Tada se dešavaju upucavanja TV-a, u nekontrolisanim izlivima oduševljenja, (ili u vidu

opaljivanja iz topa („tamo negde...“)), i povike: „Ijaoj, gde me nađe!!!“ Ili uz pitanje: „A šta smo mi, mudžahedini, pa Srbija nije u ratu“!?

Sve je i nekako bilo „pod kontrolom“, dok se neko nije dosetio da nas obide i „slika se za vesti“! Sjatiše se nekog podneva sve vajni funkcioneri i džabalebaroši, zajedno sa kamermanima i novinarima. Doneli „pomoć²⁹ (!?) vojnicima na frontu“!

“IN PREVOD!?” Šleper, pun piva! Svaka jedinica dobila po nekoliko gajbi, a ostatak „pomoći“? Pa, završio u lokalnoj prodavnici. Pre „pomoći“ nisi imao ništa osim „Apatinskog“. Posle pomoći, isključivo „Jagodin-sko“! Verujem,

²⁸ Ova cena “postignuta je” u reonu u kom je bio „Johny“, te je on, (još oficir vezel) imao te -bespredmetne i besmislene ponude.

²⁹ Ako ste čuli da Ameri koriste droge, po vojništima, tačno je! Ali ni Srbi nisu „imuni“, ne rade na ler! Srbi koriste alkohol, kao lek – protiv stresa, uroka, kako u vanrednim, tako i redovnim, dobrim i lošim situacijama, prilikama i povodima. Dakle, skoro stalno na vojništu. Mislim, zdravije, dostupnije, ekološkije... „Šta fali“!

nisu se snabdevali pivom bar dva meseca! Video sam tu gužvu, ali sam pomislio – komanda im je dala uputstva... A ono, k'o da je i njima dala- od naše "pomoći"... Na vestima imam šta i videti: snimljeni položaji – kao nacrtano! Ovde selo, tu topovi, put, crkva, igralište... Da igramo "potapanje podmornica", bilo bi mnogo -minut! Ne treba im ništa osim karte³⁰! I RTS-a! Onda su preterali! Počeli su i da navode vatrui: "Palo ispred sela; pa palo u selo (ubilo babu u baštii);... I, počelo je da „sipa“ po nama! Dođe jedna ekipa "novinara" posle par dana ponovo i - ja ih zaustavim. Mislio sam da ih upozorim da ne snimaju baš sve. Mislim, nisu oni krivi, ja završio srednju novinarsku, ali sam i oficir, tu sam, znam šta im treba, i šta sme, čak po

koju zanimljivost, i naravno, bez kamera... Onako ljudski...

Neki nazovi „Pera-vozač“ mi samo odmahnu rukom, kao „pusti me bre, ne ometaj“.

Okrenem se i vidim grupu mojih, kako sedi pred prodavnicom, lepo odem i „pozajmim“ pušku - onu sa drvenim kundakom! Čujem kako mi vojnik od koga sam je uzeo dobacuje: „Ne pravi s*anje mojom puškom! Uzmi najzad svoju!“ Lepo dodem do prozora i – kundakom ga „ljubazno“ zamolim da otvori! Mislio sam da mu slomim taj prozor i pustim da se na promaji, do Beograda razmisli! Al' vraga! Kundak ima gumu po ramenom delu, kojim sam iz sve snage, lupio! Umalo sebi zube nisam razbio! A on se unezvereno provrpolji i brzo otvorи, kao: „šta se dešava, nesporazum..?“ Vikao sam:

– Gubite se odavde, da vas više nikad nisam video! Snimili ste položaje, pa

³⁰ Iskreno-NIKO OD OFICIRA SVIH BATERIJA NIJE IMAO „SEKTORUŠE“, VOJNE KARTE!!! SAMO JE KOMANDA ZNALA I CIJEVJE I NJIHOV POLOŽAJ. MI SMO IMALI JEDNU SAOBRAĆAJNU KARTU, KOJU JE NEKO SLUČAJNO PONEO!!!

pogotke, šta sad hoćete, korekturu vatre!?" On reče : „Imamo dozvolu SSNO, i komande!“ -A imaš li moju!? Ako li je nemaš, prethodnim se obriši! Marš!!

Okrenuli su oba auta, neki BX Citroen, i baš dobar terenac, oba „BG“, oznaka RTS i izgubili se u vidu magle. Kasnije su zvali: „Koliko je danas palo projektila na selo?“ Ko se javi, kaže, „u ataru sela“, lUPI cifru, „odokativno“ i – to je to. Ionako su i to lagali kad bi preneli, sve po njihovoј potrebi. Kao da je trebalo još krvi i mrtvih, kao da ih je bilo malo... Pušku najčešće nisam nosio, osim prvih dana. Pištolje nismo ni dužili (mi rezervni oficiri-zašto, ne znam!), imao sam samo bajonet o opasač (bajonet je služio deljanju nekog drveta, za vreme boravka u komandi. Dok tuge, ja moram da... valjda me inspi-riše drvodeljstvo). Razlog je jednostavan – kada vojska vidi oficire naoružane i sa šlemovima,

uznemiri se i unervozi, znaju da se nešto sprema. Onda sam rešio: bez puške i šlema... Doduše, šlem sam stavio posle prvog gelera, pored glave. Naučiš, pre ili kasnije. Neko nikad. Ja tad, ovo: „1. šlem na glavu i 2. vesti lažu!“ „Kakvo će vreme sutra biti?“ – Ne znam te slagati, nisam slušao vesti! „Ideš na spavanje?“ – Kako znaš? „Pa, vidim stavljaš šlem pod glavu. Lepo sam do tad nosio beretku! I nervirao retke oficire, sa šapkom³¹ ! Valjda zato što mi lepo stajala, a nije imala petokraku! Moji momci kupili prvo za sebe, pitao ih, ako tako hoće, moraju svi imati (pa i ja!) i, dogovor pao! Jedino se Zeka svoje šubare nije odrekao, a nabavio i kokardu. „Bolje i toplije brate!“ Što se oznaka tiče, najpopularnije su bile neke sličice iz žvaka, ono k'o životinjsko carstvo,

³¹ Aktivne oficire! Ionako je ukupno bilo tek nekoliko aktivnih oficira. (prim.aut)

slonovi, kornjače, foke, medvedi... To se po šlemu lepilo – preko petokrake. Pitam Zeku, jel to dedina kokarda? Kaže: „Ma jok, tu sa pijace! Nerviram komunjarske oficire! Moj deda je bio gospodin čovek! „ŠFŠŠ! -Šta ti je to, neka sekta!? „Ma ne bre, to je gospodin čovek, „šešir, fijaker, štap i švalerka“! Nije on imao vremena za „četnike i partizane“! Ja u familiji ispadoh budala.“ *Baš vala... K'o i svi mi.*
 Vesti? Samo ako je „bio ili video“. Čuo, skoro – nikako. Čika Bora izviđač, bio je dalekovid, te je bolje video bez sprava, nego li sa njima! Mator čovek, sa skoro šezdeset godina, koga su mobilisali – ko zna zašto. Osim što mu je bio mobilisan zet, mobilisali su mu i sina. Mesecima, bez vesti o zetu, na nagovor sestre, pošao je da potraži zeta, u Knin. Naravno, i njega su tamo „mobilisali“. A onda je stigao poziv i za čika Boru, poslednju mušku

glavu u kući. Spolja, jedini problem bio je - piće. To je samo onaj vidljivi deo, u koji je čika Bora sve to nevidljivo, o čemu je čutao, utapao i davio. Svako malo ispadao bi iz koloseka, a ja svako malo to pokrivao.

Loveći „čarlija³²“ koji je povremeno pravio više štete susednoj jedinici (*u susednom selu*), psihološki (vreme doručka, došunja se, ispali jednu, dve – i beži; vreme ručka, isto, tako da ometa i irirtira), našli smo se obojica na zvoniku. Kad je na „dužnosti“, ne pije, ali se do sledeće, ne trezni.

(*Jednom ipak, jedan od „čarlija“ imao je pogodak – „kao u čašu“. Pogodio je plitak rov i stradala su dva mlada vojnika, od kojih jedan Makedonac. „Đura“, njihov komandant, koga je vojska jako poštovala, čuvši za to, skinuo je tog „čarlija“ nišaneći preko cevi. Vest o*

---

³²Neverovatno spretan spoj improvizovanog oruđa i vozila, tj. minobacača i traktora (prim.aut.).

tome prostrujala je među vojsku- od momaka te jedinice.)

Na granici pucanja, ja od nesloge sa oficirima u komandi, a on sa neizvesnošću kod kuće, krenemo obojica kući. Naravno ne znajući, on bez dozvole, ja sa, i slučajno se nađemo na stanici u Šidu. Šta sad? Da prijavim policiji svog čoveka? Idemo zajedno! U vozu do Beograda, bez problema. E, u Beogradu, na nadvožnjaku – kontrola vojne policije! Drao se neki balavac: „Izlazi napolje“! Čika Bora da ustane a ja: -Sedi, ne mrdaj! Svi izađoše, a ovaj mali opet utele: „Šta se blesavite, napo...“ -Ostav! I ogrnem jaknu, sa vajnim činom potporučnika. Dreknem pono-vo, a ovaj mali pozdravi i izdeklamova: „Izvinite druze potporučniče, morate da siđete, rutinska kontrola...“ Shvatam, prvi deo putovanja, bez Borine dozvole je završen, sad –

da vidimo. Siđemo iz voza, a čika Bora sve uz mene.

–I ne odvajaj se, gde ja, tu i ti, jasno!? On zbrunjeno gleda oko sebe, klima glavom.

Postrojavaju neke dobrovoljce, koji su uz to i naoružani. Obratim se onom malom:

–Ja u torbi imam samo prljav veš, opipaj ili otvori i pregledaj, jedva da je kilo' teška... A on nema -ni to.³³

On me prekide: „Ali morate da sačekate kapetana, tu je on, u kućici sa skretničarem...“ -I piye? „Da, ovaj, ne...“

–Pozdravi mi lepo kapetana i reci da ga nas dvojica nećemo čekati! I vidi ove dobrovoljce, njima ćeš teže oduzeti oružje! Čuje se negodovanje, galama: „Nisam pušku kod tebe zadužio, pa ti je neću ni dati... Ja sam svoju tamo osvojio, čik da mi je neko uzme“... Krenemo nas dvojica, ja

³³ PS Arkanovi nisu NIGDE pretresani - jer su posedovali nekakvu „dozvolu SSNO“, dok su svi , pa i kativni oficiri, obavezno pretresani! (prim.aut.)

povukoh čika Boru, a on se ukopao. –Kreći! Ovaj mali potrča do njegovog „kape-tana“. Kako smo polako silazili niz strmu nadvožnjaka, čujem valjda tog kapetana, koji se dere: „Stoj!“ i „klik-klik“(repetira)! Okrenem se, čika Bora se ukopao. Gurnem ga ispred sebe, zaklanjajući ga telom, nastavimo sa hodom naniže prema putu, a on jedva ide. Onome gore viknem: -*Pucaj! Al' gledaj da prvi bude dobar! I moj! Preteknem li, ti nećeš!* Trenutak tištine, zatim: „Ma idi ti u tri...“ I smeh i aplauz (verovatno doborvoljaca). Išli smo čutke, dva-tri kilometra, kad će čika Bora: „Ja sam prvo mislio da si mi ti neki andeo. Onda sam video da si ti u stvari – lud! Al ti bre sinovac noćas pobedi i ludake!“ *„Dijagnoza“-ustanovljena! Idemo dalje.* Kriza, nema ni puno auta. Mi smo prljavi i blatnjavi, taman k'o meksički revolucionari! Retki automobili – baš su

luksuzni. Kad stigosmo na naplatnu rampu, na Bubnju, namerno priđem jednom u dobrom autu i kroz prozor pitam očiglednog pripadnika nove “rot-rat”³⁴ pasmine: - Može li na jug, dokle god!? Umesto odgovora, uz preziv smešak, čuo sam zujanje elektromotora, koji zatvaraju prozor. Pomislio sam – *e, eto zašto je dobro, da ne nosim pištolj...* Čini mi se, u sekundi se nađoh pred bližeg milicionera, uz rampu (stariji čovek) i rekoh doslovce:
 -Vidiš li ovu torbu (prljav veš!!!) prijatelju!? Ako li mi ne zaustaviš prvo vozilo za nas dvojicu, ode sve u vazduh! I ti, i ja, i sve ovo - u Božju mater!
 Trepnu dva put, gledajući u torbu, i izlete pred neki auto-bus, obema rukama mašući. Progovori kratko sa vozačem i reče: „Ide za Jagodinu, može?“
 -Super i fala!

³⁴ Naziv koji koristim za ratne profitere „psećavice rata“, one koji su se ratom bogatili, po „starom srpskom“ receptu: „nekom rat, nekom brat.“ Oni su – nešto niže na pomenutoj „listi“.(primedba autora)

Od kuće javim da pokriju čika Boru, neki dan, koliko sam s njim dogovorio i – uključim vesti. Na vestima vidim kako je „selo“ bombardovano, zatim vidim neke snimke, porušenog, pa opet pozovem, ne verujući očima: porušene kuće, oštećena crkva, haos... Kažu mi: „pa zar je tebi prvina da gledaš vesti!?” Pa, jes'... A opet, kao „vidiš nešto“... I gledaš laž, na délu.

A kako je onima koji nas kući očekuju... Ni zamisliti...

Tamo, jedva sam čekao da se završi sve i svi se vratimo kućama. Kod kuće, strepeo da im se nešto ne desi, jedva spavao i – čekao da se vratim tamo!?! Da! Ne bi li se svi vratili. Retko ludilo.

---

10. Zvonik

Nekako, od malena nisam učen da idem u crkvu, ali u životu – šta preskočim, to nadoknadim višestruko! A jedna od prvih stvari tamo, bio je i "odlazak u crkvu". Dakle, "to što nisi, sad ćeš"... Mislite, „pričest“ – ili pobravljavio!? Ma ne! Na crkvenom zvoniku bila je osmatračnica „NORMALNO“! Naravno da, za verske objekte, (naročito „zvonik“ jer je verski objekat, očigledan, a u Vojvodini i „strči“!), u vojnim priručnicima stoji – "izbegavati!" I naravno – da su ga i "zastavom okitili", kao "vojni objekat³⁵". I sad, na prvi ulazak, jedan od mojih izviđača me

zaustavi i reče kratko: "Stoj! Ovde se prvo prekrstiš, poljubiš ikonu, metneš koju paru i onda tek možeš gore! Tako nam je i "popa kazao"! A ni ja neću zbog antihrista, da putujem pre!" Prekrstim se, poljubim ikonu i ispade mi iz džepa najveća novčanica! Kaže: „Nećeš valjada celu gajbu (piva)!?"

–Jel' pošla sama!? 'Oću, samo sad! Al sad ja kažem, ne popa, već prvi „Kvazimodo“, do pope: - idemo gore!

Zvonik je ubrzo postalo mesto na kom se prvo kvalitetno smrznem i saznam štošta: o svojoj vojsci, o onoj koja bi trebalo da je tu, a nema je... Pa i onoj "preko puta". A „gledali“ smo se na oko 3450m. Nama je, zbog „opasnog grebena

³⁵ Tako su „čačkali mečku“ - da bude gađan, jer je – "LEGITIMAN VOJNI CILJ!" (prim.aut.)
Osim toga - medijska senzacija. (recimo: „srušena crkva, poginuli...“) Dalje - „ako jedinica pretrpi gubitke (u nekom %) – povlači se sa ratišta“(-iz naredbe, koju nije trebalo da vidimo!) A time se „provociraju gubici“(primedba autora)

zaklona³⁶ „, kalibra i sl. minimalan do-met znatno iznad (5,5km), te „žešće prebacujemo“. Ispred nas – niko. Ni tenkova, ni pešadije, ni manjeg kalibra - kako bi trebalo... U slučaju direktnog napada... Da se naježiš.

Sve je i nekako „išlo“, dok se „pokvarene komšije“ nisu dosetile, i uzmogle - da uzvrate! To prosto niko u komandi nije očekivao! Bilo je to „iznenadence“! Ni „najveći naši stratezi“ jednostavno – nisu predviđeli! Ono što ja nisam, bio je nervni slom, jednog od mojih izviđača, kad je zagrmelo. Trčao sam, i svaki put „mantrao“ koliki je domet, ubitačno dejstvo i sl. oruđa koje nas gađa³⁷. Time sam terao i strah, i „maler“! Kad mi je sevnulo

pored uha - da sam poljubio zemlju, postalo je jasno da „ubitačno dejstvo“ možda i jeste na 25 metara, ali ne znači da ne leti i po 250 metara! Da, tad sam zamenio beretku „nošom“, bar dok puca...

„Izgleda šašavo“ (a možda i pomaže!?)... Ele, dovukoh se do crkve, popeh na zvonik, a na stubištu, čujem kako neko stenje i ponavlja „svoju mantru“... Taman sam se popeo i uspravio, kad Nenad skoči na mene, nastavlјajući: „Svi ste me ostavili, ja sam sam, nikog nema, ostavili ste me samog“... Poobarani instru-menti, busola, durbin, LMD³⁸, sve u haosu... Pokušam da ga smirim, a on me uhvati za revere i krenu da me „lupa o zid“, sa istom mantrom. Nije da boli, samo me uhvatio u „raskoraku sa disanjem“ i – izgubim vazduh. Prvo se zbunim,

³⁶ Drveće, il krovovi kuća i sl. što smeta „elevaciji“, tj stepenu pod kojim se može ispaliti granata, da „ne zakači“.

³⁷ Ionako je bilo prepirk, moja tvrdnja- da je haubica, „jer LAJE“(čuje se „VAU-VAU!“) verovatno, tako ukopa projektil, IMA „ODJEK“a taj zvuk dobro pamtim (jesam ogliveo, ali imam sluha!). Komandant - da je „minobacač“! Kada smo doneli geler - bilo je to „dobro“parče, sa ozнакom „haubica 105mm“!

³⁸ „LMD“ je laserski merač daljine, al – bez baterije! Ne, nije „pala trampa“ za TV! Nije bilo punjača!

pa uplašim - jer ne mogu da dišem! E, onda ja - krenem šakom, jednom, dva puta, tri... Dok nije pao, a onda-i dok nije podigao ruke, da se zaštiti! Tek tad sam znao - „da se dozvao“! Sednem pored njega, pa ponovim, da nije sam, da sam tu i zbog njega, dam da „useveri“ instrument, a on ne zna ni šta ide gore, šta dole... Čuju se zviždući i detonacije.

Uradim šta treba i viknem: -Nađi tu prokletinju, dok nas ne sravne! A znao sam da je jedva bio prisutan. Neka „okupacija poslom“ pomaže, ne odmaže... U to prestade i vatra. On se malo smiri, a ja nastavim, kako neće imati više smena po jedan i slično.

Siđem do čika Miše, u „komšiluku“, gde je ostatak mojih, i pitam ga za sina, javlja li se. (Čuo sam u selu, baš pred napad, da je stradao.) Čika Miša se teško dao zbuniti, a po mom okolišanju zaključi šta ga

pitam, pa reče: „Nešo, sinko, ako si čuo u selu štogod, nemoj da mariš. Ovde su mi već tri puta njega - sa'ranili! Svašta pričaju, zašto - ne znam. Znam da, dok mi ne jave njegovi iz jedinice, ne verujem nikome. Nemoj ni ti. Valjda je narod dokon, pa priziva nesreću, ko će znati!“

Mislim se, kakav li je taj „moj“ narod, što „tako, i to drugom misli“!? I zbog koga mu je taj sin na ratištu, kao ja, i svi ovi? Zbog „tog naroda“? „Tak' e vlasti“ ili..?

Uveče se vraćamo od čika Miše, nas trojica. Zatičemo nekoliko autobusa, nove „mladoteletine“, parkirane po putu, pristigne za klanje. Ono što sledi, samo delom se može predvideti. Kako prilazimo, vidim stražara koji izlazi pred far autobusa i viče: „Stoj! Lozinka!“ Šapnem ovoj dvojici da malo odmaknu od mene, jer pod mesečinom nazirem poluautomatsku pušku, a

njemu odgovorim i odziv i lozinku. Stražar se uzvrpolji i izdra: „Nije!“ Sad već preplašeno se izdra: „Lozinka!“

Saopštим - ko sam, dodam da me pusti da priđem, da me bolje vidi i da se objasnimo, druga dvojica ostaće gde jesu, ali i realno:

-Ti, osim lozinke za svoju jedinicu, nemaš lozinku mesta, što nije strašno, ali to što imaš jednu polu-automatsku, protivu dve automatske – jeste strašno!“ Posluša i pusti da priđem. Taman se nekako sporazu-mesmo, ko su i šta su, kad – uleće džip vojne policije! Sa svojim oficirom i „svojim lozinkama“ - iz komande! Izleću i kreću da „škljocaju“ oružjem i prete – svojim lozinkama! Proderem se koliko me grlo nosi:- Niko ne pučani slučajno! Terajte se, sa sve lozinkama! Nalazite se u „selu“ i biće „one jedinice koja je najveća“! Tako je u „Pravilu službe“!

Napokon - tišina i nema škljocanja oružjem. Nisu čestito ni stigli, a mogli su se poubijati međusobno, ili nekoga od nas ubiti. Tu noć, taman smo legli, a telefon „krizira žešće“, ne staje! Kako smo spojili linije, da imamo cirkularnu vezu, podignem slušalicu i čujem kako onaj još „vrti“! Valjda kad se zamorio, poče vikati, skoro vršti: „Faovi, faovi, faovi, kovona, faovi!“ E, ovu „lozinku“ do sad nisam čuo! Razmišljam – mora da nas marsovci napadaju! Ubij me, ako znam ijedno oruđe, jedinicu, komad opreme, letilicu... Šta god - makar slično sa - „faovi“?!! Čujem kako iz komande neko pokušava da „ukapira“ o čemu se radi, onda kako se uključuje i „Vlade“, iz više komande, i – on „ukapira!“ „Kolona, farovi, gde“!? Ovaj opet, k'o da nikad vojsku video nije, a kamoli bio izvi-đač! Izmulja nešto, “vevo, šuma, više, dvuma” - al „Vla-de“ je i to skontao!

Ja, ništa! Dobro, skontao sam ko je gore, na zvoniku! Al nisam ga čuo nikad do tad! Dok je pecao po lokalnim kanalima, čutao je! A i kad pita „jel(v) mogu ja, tu...“ne pominje „faove“! Posle tih „informacija“ dejstvovao je deo jedinice, izvan našeg mesta, i „potvrdio“.

Sledeća noć, sve se ponavlja! Posle tog dežurstva, malo sumnjičav pritisnem „Žiku“: -De majke ti, bi li obe noći to ili ... „P've jeste! A dvuge... Pa kad „Zika“ ne spava, što bi vi!?”

Ono, jes' -„poštено“!
Onako baš „srpski“!

---

11. Sklonište

U selu je postojao termalmi izvor, koji nikad nije leđio, a čija voda je bila pitka i kažu, lekovita. To je naravno važilo dok nismo došli mi – i po naredbi, počeli piti vodu iz poljoprivredne cisterne za prskanje otrova – navodno oprane. Razlog? Prošla je naredba da su „potencijalno - izvori pitke vode zatrovani, te je nužno koristiti raspoložive cisterne“. „Malo MORGEN“, što bi rek’o “veliki vođa“! Pitam starosedeoca, rođenog u selu, čika Mišu, ima li teorije da je i ovaj, termalni izvor zatrovani. On reče: „Dete, ako uspeju da zatiju vodu na sto i kusur metara dubine, ni jedna u Vojvodini nije dobra.“ Dakle, posle nedelje cisterne, moja „preporuka“ je - pije se „domaći Knjaz Miša“! Oko nas se prostire kanal za navodnjavanje, spaja reke... Prve podzemne vode su na oko pola metra! Za „ukopati oruđe“ je problem, a skloništa- ne postoje. Valjda „stratezi“ nisu predvideli...

Video sam uz put neke šlipove, od pruge, zgodne za skloništa, prenesem komandi, valjali bi nam. Oni tražili građu od inženjerije, a ovi im poslali upit za - „specifikaciju građe“!? Pa valjda je dovoljan kalibar, zna se

šta je „kontra- batiranje ³⁹“!? Ne, za naše – nije! Opet predložim te šlipove. Oni su bili „neprihvatljivi“- dok nije počelo padati blizu komande. Tada smo dobili „hitno zeleno

³⁹ Samo isti ili veći kalibar - odgovara na vatru, manji će, zbog širine dejstva, biti ploklopjen sa nekoliko projektila!

svetlo“! Odemo do tog mesta, sa tri „Kraza⁴⁰“ i počnemo sa utovarom, a otud trči neki železničar vičući: „Ne dirajte to, to je za „brze pruge“!“ Kimmem glavom, a dvojica „na straži“, škljocnuše zatvaračima.

-Dobar dan! Čovek se ukopa i promuca: „Dobar dan deco, ovaj, jel vi imate tu neke papire i to...“ –Sve je sređeno, moja vojna pošta 5835 (!) sredila je sve sa direkcijom ŽTP-a, ništa ne brini! „E, dobro onda, samo da je po propisu... „I po popisu, dodaje jedan od stražara, ne brini.“

Stariji kapetan, u rezervi, kad ovaj ode, pita me, kako se seti Zadarske vojne pošte?

-A kako to da je i ti još pamtiš!?

Neke stvari pamtiš čitav život... U školi (Zadar, klasa 74; -prim.aut.) imali smo „4 musketara“, Branko, Pegi, Goran i ja. Dvojica iz Hrvatske, dvojica iz Srbije, nerazdvojnih. Branko je upisao „kiparstvo“ i „zalutao“, u artiljeriju (kao i ja, posle srednje novinarske, uglavnom su bili pitomci sa matematičkih smerova). Dolazio je iz Rijeke. Visok, k'o pritka, mršav. Pegi iz Broda, upisao saobraćajni, fudbalski tip. Ćale mu je bio div! Žalimo se posle zakletve kako je disciplina, red i sl. a Pegijev „Savko“ nam ispriča svoju „Bilećansku priču“, ukratko: „dobili prvi izlazak u grad, posle mesec i kusur, malo popili i

---

⁴⁰ Meni najveći poznat kamion u našoj vojsci – prim.aut.

vraćali se u kasarnu, a pred nas, po mesečini zasja šapka! Svi se ukopasmo i pod konac pozdravismo, kad će čovek iz mraka: „baš vam hvala deco, nikad me niko nije tako lepo pozdravio!“ Bio je to lokalni poštar! Toliko o Bileći.“

(Mi smo toliku frku imali samo od - „Dudaka“) Goran je bio zemljak, na oko pedeset kilometara, Paraćin. Kao četvorka, bili smo nerazdvojni. Ostali smo u kontaktu neko vreme, da bi mi Pegi pred rat, napisao da mu je „ćale stradao nesretnim slučajem. Ispao službeni pištolj u garaži i opalio...“ Ma, da, samo ako je to bilo! Bio sam „ubeđen“ u tu „službenu“ istinu: čovek koji je završio ŠRO Bileće (pešadije!), prezirao oružje, nikada ga nije nosio i uz to – bio „Jugosloven“. Ako bih

dodao i da je bio u MUPu HR? I vi ste - ubedjeni? Otvoreno sam mu, u pismu napisanom posle te vesti, rekao šta mislim o Miloševiću i Tuđmanu, naravno - kroz psovke. Nešto ranije pokušali smo okupljanje, negde pred rat, oko '90, na Goranovoj svadbi. Branko nije došao. Nakon toga, nisam se posle toga video ni sa Goranom, iako je, eto tu, na dohvati ruke. Nisam mogao da mu izađem pred oči i priznam: možda sam pucao na Branka!? Ili Pegija!? A možda je i Goran bio mobilisan... Prosto - bilo me sramota. Od svih njih.

((Kvar kamiona, izostajanje iz kolone u prolaznom selu (većinom nastanjemom Hrvatima), a da „vođa kolone“- (od ukupno tri vozila!) kapetan koji je „znao za VP Zadar“, i ništa više i

dalje od toga - nije ni video... Popravku kamiona uz privatne veze, plaćanje opravke kamiona u kafani i slično... Preskačem! Isto kao što preskačem i mnoge druge stvari, događaje i likove, ovo je ipak, samo mali deo čitave priče!) Dovozemo one pragove istovarimo i pojavi se „inženjerija“. Taj deo su odradili, kako su mogli, iskopali po pola metra dubine rovove i - stali. Podzemne vode, napunile i to. Tek po negde smo gurnuli po koji šlip uz rov i - stali i mi. „Kar bo, pa bo⁴¹“

Tako “izgrađena skloništa”, bila su “u funkciji” čak dva puta! Prvi put -“Doca” u sred noći uleteo u taj rov, pokriven ledom i vodom, nakon “planiranih vatri”! Probudila ga je pucnjava – pobegao napolje, samo u

majci i gaćama i - upao u rov. Javljuju telefonom da je -problem izvaditi ga. Usred noći idemo da vadimo ugruvanog, preplašenog i promrzlog čoveka iz leda i vode. Bilo je „jedva“.

Kad zapuca, ne može ga obuzdati pet ljudi! Krupan i jak, a strah čini čuda. Jave telefonom da je “kriza”, otrčim pod vatrom (shvatio sam da nas gađa jedno oruđe, tako „brojim“ koliko treba od „puni“, do „pali“- pa „zaleži“...) i zateknem - kako četvorica leže po njemu, a on ih kotrlja k'o igračke! Legnem preko. Držim obema rukama jednu, držeći mu lakat u stomaku, da ne može da ustane, i počнем sa ubedivanjem: ovo je mali kalibar (haubica 105! – prva laž!), ovde smo sigurni, ovo je “jaka konstrukcija”, pogledamo

⁴¹ To je samo na slovenačkom – „šta će biti...“ Srpski ima, „svoju“, bukvalniju varijantu...

gore je "kara-tavan" (-nema šanse da probije)! Mislim da je i pored jake želje da mi poveruje, sâm shvatio, ako pogodi, nećemo osetiti ništa... I sve bude u redu - do sledeće detonacije.

Ali! Bez obzira na detonacije, pucnjavu i dešavanja – ima li povređenog, samo mu se po trzaju lica vidi – da je čuo pucanj! Neverovatno koliko ga je obuzimalo dok radi, čak toliko da misliš - drugi čovek! Mislio sam - više ceni tuđ, od sopstvenog života! Toliku koncentraciju na „posao“ nisam nikada pre video, a ni kasnije. Kad završi, onda je opet onaj, „prvi“...

Drugi put, opet iz nužde, korišteno je „sklonište“ jedne od baterija. U sred noći mogu pucati topovi – ja ču spavati! Oslušnem, „sviramo“ ili „igramo“ (pucamo, ili smo napadnuti)? I to samo

prvih nekoliko noći, brzo se navikne, samo „konstatujem“ i nastavim da spavam. Ali pukne li puška, ili pištolj, za sekund sam na nogama. Te noći, čuo sam stražara susedne jedinice kako se očajno dere: „Stoj, bre stani! Pucaću! Stani! Ne mrdaj! Ubiću te!“ Zatim rafal. Onda bezuspešne pokušaje njego-vog komandira da mu pride. Trajalo je do jutra, uz psovke, pretnje i prepiske, a stražar je proveo noć u ledu i vodi. Pala je i prva žrtva. Bio je to bik. Da, omanji vo! Nije „ispôštovao“ proceduru straže i – bio je ustreljen. Jadna životinja, pobegla ko zna odakle, tumarala po kukuruzu, naletela na stražu. A ovaj -ispucao sve. Ujutru, sâm čereći bika i priča: „čujem ga, kako duva! Diše, još je živ! A ja više nemam municije! Ovi moji pritisli da priđu, a ja ni njima ne dam! Ne znam više ni lozinku, ni ko je moj! A mislim - ubio

sam čoveka, ej! E, sad ču ja njega da „nasekiram“!” Posekao ga je, podelio jedinicama i kuhinji! A i kuhinji je trebalo... Ionako su kuvari, o svom trošku prve nedelje kupovali zejtin (oficir pozadine, “Bocko”, moj zemljak, te sam i to saznao.)! Da bi zapržili, za salatu, i slično. Nije ga bilo! I svako je “krpio” kako je znao i umeo... „Skloniše” pozadine bila je njiva, preko puta koje su bili stacionirani. A uz pozadinu, išla je i municija, granate... Kako krene da puca, “Bockovi” - bež’ u njivu! Mangupi “skinuli” zvižduk granate, stali uza zid i: “Fijuuu!” Ovi se jadnici polome, zaležu po putu, padaju... Kad shvate, da ih rade, “zaprže” srpski psovkama - i teraj dalje!

„Bata“ vezista, i „Mileta“ baterijski starešina, reše da organizuju-palačinke! Kakva je to gozba bila!

„Mileta“ je po selu pronašao jaja, od ono malo preostalih kokošaka

koje su (nas) još mogle (pod)nositi, pa brašno... Sakupili se kod „Vinobrana“, u šupi, tu u selu, gde je smešten, da se proslavi! Šta? Više i ne znam! Znam da se poslalatio „Mileta“, gurman po vokaciji, te je krenuo u izlivanje palačinki - debelih kol'ko prst! „Bata“, esteta, samo preuze, uz primedbu: „Uf, uf, neka ja ču“! Kad je „Bata“ završavao svoju prvu majstoriju-„Mileta“ neizdrža: „Znaš šta „Bato“, moja majka nas imala troje, a od tih tvojih, ne bi se najeli ni po petnáes' da pojedemo, svako! A ona nije imala celi dan, za palačinke! Ove moje pojedeš jednu- dve. Od treće ti je već muka!“ U to se čula zviždaljka⁴², a zatim grebanje po vratima! „Vinobran“ mignu, i reče: „Gledaj sad, mog ljutog neprijatelja“! Otvori vrata, a mali psić ulete pod sto, i pravo pored njegovih

⁴² (poziv vatrenjacima za izlazak na položaje; prim.aut.)

nogu, trese se čitav! Nakon kraće paljbe, ponovo zvižduk pištaljke, a onda se čuje i pas, kako počinje da reži. Pitam „Vinobrana“, o čemu se radi, a on će: „A, vidi sad!“ Ustade i otvori vrata, pas se razlaja, drpi ga i protrese za nogavicu, i pobeže napolje. Svi čekamo objašnjenje, a „Vinobran“ kratko: „Dok traje vatra, najbolji smo prijatelji, čim se završi, ne može da me vidi!“ Tih dana, uginulo je puno pasa, veterinar reče, od srčanog udara (od pucnjave!), a jedan od pasa, bio je i ovaj njegov mali prijatelj. „Vinobran“ je bio po zadatku, a nije bilo nikoga, da ga pusti unutra ...

Psi i ljudi su stradali, ali komanda – e, to nije! Valjda jer ne spada ni u jednu od pomenutih sorti. Ona viša, smeštena u Šidu, bila je dovoljno daleko, i dovoljno blizu. U

jednom trenutku, ispaljeno je nekoliko projektila i na Šid. Medijske senzacije: BOMBARDOVANA SRBIJA! ŠKOLA! ŽELEZNICA!... Bila je zapravo najveća – pod hitno iseljena komanda, samo - to nisu javili na RTS! Rezervni starešina “koma-nde stana” usput pomenu, kako pakuje sve i – zapravo i ne zna kuda. “Zaglaviše na vrata svi, još kod prve granate, sedoše u kola i odoše! Valjda za Beograd!? Neko je javio da spremim sve i evakuišem na “rezervni položaj”. Nisam ni znao da je rezervni - u Beogradu!” Nasmejasmo se slatko, pa ga pitam, zna li zašto u mojoj komandi sve saksije smrde na urin? Reče: da je mrak čudo, a strah dobar detektor-za saksije. Rastasmo se sa pitanjem: možemo li ikome uopšte verovati.

---

12. Strah

Popala neka magla ponovo, odem do čika Miše, obiđem ove moje tamo i polako, nogu pred nogu, vraćam se prema garaži. A magla pritisla, da teško i dišem. Put se ne vidi uopšte. Samo čujem bruhanje auta iza sebe, veoma blizu, ali nikako da ga vidim! Idem polako unatraške, posrćući, prateći smrznuti, blatinjavi trag tenka, očekujući da vidim auto i vozača. Tek kad je došao na pola metra, vidim po preneraženom vozaču, koji vozeći- viri kroz otvoreni prozor, trzaj! Uz uobičajen „pozdrav“- „id'upi*u-mater! Iskida-me!“ I moj otpozdrav - „id'ti-u-dve!“ Taman se okrenuh, kad - umalo pušku ne ispustih! Ispred mene - ČOVEK! Kako nisam

opalio, ne znam, valjda zato što mi je puška mogla ispasti! Tren iza, shvatim da se - moja senka od farova auta, projektovala, ne po zemlji, već ispred mene, po magli. (*Uplašio se - sopstvene senke!?* Vala jesam - samo jednom više!) Tako gustu maglu video sam samo tad - a J. Carpenter nikad!

Naizgled, nemoguće je da neko tamo dođe u posetu, ali se rede dešavalо. Sve je bilo u redu, dok to nisu učinili moji. U ogledalu kamiona, kojim sam odlazio prema zvoniku, video sam Mercedes, stranih tabli, i pomislio - „ovde stvarno svakog puštaju! Ali, posle RTSa svi su bezopasni.“ Javljuju cirkularnim telefonom, „stigla ti poseta“! Nisam mogao ni

da prepostavim da je tim autom dovezen u posetu - moj najveći strah, ikada! Moji roditelji i devojka. Vraćajući se pešice u garažu, mislio sam da se ne vidi, da ne postoji natpis na mom čelu. Nenad, izviđač sa zvonika (koji je doživeo slom), priča mi nešto, ne zatvara. Shvatajući da ga i ne slušam, u jednom trenutku reče „pravu pogrešnu“ stvar: „Šta je, šta si se us*o!?" Mislim da je to bio pravi okidač: on će mi reći!? Oborio sam ga u skoku, i zamahnuo pesnicom iz sve snage! Zaklonio je lice i zavasio: „Izvini, izvini molim te! Nisam htio da te uvredim! Izvini!“ Gledajući u njegovo rukama pokriveno lice, postao sam svestan da nisam napao Nenada, njegovu opasku, već sopstvenu ISTINU i STRAH! Što on mene ne udari!

Malo bih se prizvao! Onoliko koliko sam uspeo da se sredim i postanem svestan toga, požurio sam da se vidim s mojima. Otvarajući nikad teža vrata, čini se teška tonu, bar pet puta viša od mene, a ja moćan taman koliko i malo dete, zatekao sam nadrealnu scenu: Desanka i Olivera sede na mom „krevetu“, načinjenom od sanduka za granate. Novica za stolom, sa vodnikom, „Miletom“, i Oliverinim poočimom „Bakom“, čovekom koji je te noći došao iz inostranstva. Na njenu molbu, dovezao ih je na liniju vojišta. Svi oni, okruženi mojim vojnicima. „Mileta“ u elementu, domaćinski poslužuje seosku brlju, a u čaše iste, pada prašina i trunje sa tavanskih greda, kad god opali koji top. E, sad samo da komšije „zasviraju“, mi

da „zaigramo“... *Gde bih s njima!?* Vojska bi lakše lečila blaže upale pluća, ako mora u rov, al šta s njima? Svi mi svesni smo da rizikujemo do bola, ne i ZAŠTO! Ali – njima prosto nije tu mesto! E, onda je krenuo i „cr(ta)ni film“. Paljba plotuna, od koje su, što od straha, što detonacija, svi posetioci počeli da poskakuju. Kako je rastao i njihov strah, pali su i prvi „pravi“ predlozi. Prvo je otac, takođe rezervni oficir, predložio da ostane, jer bi „svakako mogli naći mesta za oficira računača ili slično“. Odmah su se majka i Olivera odvažile – „da se nađu oko kuhinje, možda budu od koristi“... Ja sam mislio samo na to – da im „vidim leđa“! Gotovo sam podiviljao od straha. Kada je poseta bila završena, a zaista sam se trudio da je maksimalno

skratim, bio sam izričit – ako se i desi da dolazite, može samo do Šida, dalje ne! (I došli su, još jednom – do Šida.)

To nije strepnja, to je divlji, iskonski strah!

Zaista, posle te posete, prvi put sam mogao shvatiti, kako su se osećali ljudi čije su čitave porodice bile u, sramno medijski de-finisanom – *ratom zahvaćenom području,*

bilo sa čije strane!

Kao da je to – „kiša, ili grád“!?

Bio je to **pakao!** I ludnica! Sa kolektivno organizovanim „ruskim ruletom“! A mogu se osećati jedino: **očajno, bedno, besno, bolesno, preneraženo** i – **bespomoćno!**

13. Hladnoća

Samo se nametne, da imaš neka posla, ne misliš puno... Ako li krene tok misli, ni snovi ga ne mogu preteći... Zato, stalno pod „radnom terapijom“, i pored svega, ne stižeš da „pretekneš“ i osmisliš šta te vreba – ni sledećeg trena.

Nekako se i ona uniforma, krojena po modelu Adžić M91.⁴³, u kojoj ni ruke čestito niko od nas ne može podići, sve i da poželi da se predra, uvoštila! Ne primetiš koliko dugo se nisi kupao, jer se ionako, posle kupanja, ponovo vraćaš u „oklop“ umašćene i prljave uniforme. Noću bih (uz aspirinsku terapiju) i „precutni spora-zum“ sa lokalnim poljskim miševima, kojih je bila prepuna garaža, odspavao koji sat. Miševi su „imali moju dozvolu“, da noću

protrče preko moje vreće, a da ih ne diram. Kada se jedan drznuo da mi pretrči preko usta i lica – e, tad sam popenio! Ustao sam, upadio svetlo i stvarno htio da zapucam po njima! Teško da bih promašio, uvek si mogao da izbrojiš bar 15 - od onih koji se vide! Brojao sam ih! Od tada, sam spavao sa vrećom zakopčanom iznad glave!

Govorili su, da će se ugušiti, al „neće grom u ljubičice“! Bubnjara je radila na lokalno posećena drva, uz kanal, uglavnom sirova, a za lakšu potpalu

⁴³ Glavnokomandujući, B. Adžić, poznat po izjavi: „NEMA ALTERNATIVE, IZDAJE I PREDAJE!“ (!?!?!)

se koristio čak i barut, iz punjenja. Tako je, u jednoj od baterija, greškom ili glupošću, umesto nekoliko granula, ili „manje“ šake baruta, ubaćeno - čitavo punjenje! Šator je, uz eksploziju izgoreo za tili čas, a i nešto opreme. „Moma“ je bio van sebe, posiveo.

„Noćas ih nemam gde, moraju u kamione!“ -Bilo bi dobro, da mogu preživeti noć, ali neće ti se svi probuditi, mnogo je hladno! „Čoveče, pa šta će im, šta da radim!?“ -Idemo do „Ruje“, njegovi ne koriste šator! Znaš da su u onoj zgradi...

„Sve jedno, nema šanse da će dati šator! I on svoj „duži“!

–Hoće, duguje, i to meni! Onaj zastoj kod gađanja, pa zastoj topa! Samo, nađi neki litar rakije, obavezno!

„Što!?” –Kako da ti kažem sve mislim, lakše će „teći“ prego-vori, kad se ogrejemo malo!

„Ruja“ jeste „dugovao“, jer je na moje insistiranje „Miloje“ izračunao komandu za neki cilj širi od „normalnog snopa⁴⁴“, računajući po planšeti⁴⁵, a ne po snoparu⁴⁶. Za to sam dobio žešću grdnju i ljutnju od „Miloja“ („BEMU VES, NIJE NAŠE BRE! ŠTO SE MEŠAŠ!“), al je odradio! Vezisti su pali u nesvest od duvanja u slušalicu, imiti-rajući „smetnje na vezi“, dok nismo izračunali. Kad je konačno palo po cilju – dobili smo ocenu: „kao nacrtano“! Normalno, kad je crtano! Drugi put opet, zastoj kod topa⁴⁷, na moje molbe, dodeljeni aktivni poručnik

⁴⁴ Da ne dužim, cilj širi od rasporeda oruđa. Inače, retkost.

⁴⁵ Računački „alat“!

⁴⁶ Računački „alat“!

⁴⁷ Neće da izvrši opaljenje. Jedan od ozbiljnijih problema kod druđa.

„Vinobran“, kako su ga zvali u selu, nije bio raspoložen da pomogne, pitajući me, zašto ja to činim, jer opet, „nije naš problem“. –Meni je ovde sve „moj problem“, jer ako ne funkcioniše, a svako gleda sebe , brzo ćemo završiti. U to se uverio pri kraju.

Razgovori o šatoru „protekli“ su prema očekivanju! Početna „Rujina“ pozicija, decidno i hladno „NE“, „uda-vljena je argumentima“ sa druge strane, koje je prvo „zagrejao“, a zatim „potopio“ „Mileta“ sa „Momom“– i „pretočena“ u „DA“! Mislim da su imali jače argumente od mene, a zato sam ih i poveo! Ravноправно – tri na jedan! To je „osnova taktike“, zar ne!? Ne! „Ruja“ nije loš čovek, iako sam mu zamerala pozicije „SPS-a“, jednostavno, on je dobar. Takvi, kao on, „Moma“, „Miloje“, „Mileta“,

„Vinobran“, i gotovo svi ovde, uvek su „dobrodošli“. Ovde ne pale stranke, partije, simpatije. Ovde prvo dobiješ sve moguće „upale“, a kad shvatiš da si i sam upao, jer si dobar, jer imaš savesti, odgovornosti, čak i pred ludim vremenima, pohle-pnim ljudima, zlom vlasti... Bude - i jasno i kasno!

Pa, zato su nas i „cepali“ i „jahali“! Kao bukve!

A cepanje drva jeste – filozofija! Kako sam preskočio tu lekciju, bilo je patetično! One vojne sekire sreća imaju metalne držalje, inače... Zoki, vezista, završene elektrotehnike, na-šao se u čudu, kako ja to “cepam drva”...

Pitam ga, otkud on zna cepati? Kaže - dete sa sela. Što ono kažu, i moje selo je palanka, al nemam pojma kako sirovo da pocepam. E, veli, sad ćeš naučiti! I nauči me! Jedina korisna stvar, koju sam naučio! Druga korisna stvar, koju je naučio jedan

od mojih (po dedi „Zoff“, Nemac, a inače naš), koji je imao čak i „amersku uniformu“, bila je – da se ne *urči, ni u svojoj, a kamoli tuđoj uniformi! A tipično srpski, sve učimo na teži način, i po sopstvenoj koži. Dok sam samozadovoljno cepao drva, prostruji vest selom da je „uhvaćen ZENGA⁴⁸“! Jaka stvar, i da jeste. Al ovaj je „prvi“! Zvoni telefon i teritorijalci javljaju da će „biti sproveden do naše jedinice“! Jes' mi bilo malo sumnjivo, kakve veze mi s' tim imamo!? Kad oni sprovode ovog mog nesretni-ka! Uhvatili ga u selu i, pošto nije imao „ausvajs“, a nosio „kanađanke“ („iste tak'e imaju i oni“!), normalno, vezanog i razoružanog, privode! „Jel ovaj stvarno tvoj!?“ –Jeste. „Što ne otvorиш zoo vrt!? Vidi ga kakav je, s ovom uniformom, plav, još s

ovim cokulama... Iste tak'e...“

–Nose i Rusi, u Kanadi možda!? Dobro de, dajte ga meni, u kavez!

Samo pomislim šta je moglo. Došlo mi je da ga...

A uvek kad prođe neka frka, ide mi se u WC. Po snegu, baš dobro se vidi, roze! Ako li nisam „dobio menzis“, mora da je – nešto drugo. Pitam moje, ko još „kiša“ roze, javi ih se nekoliko. Javim se „Doci“ za savet, a on će njegovu „mantru“: „Jaka prehlada, lekova nema, ako je hitno...“ *Ma nije!* Sad će i ovaj rat, i „čuvena“ *Slavina* (iz tehničke službe) mantra: „Rat je, šta se brineš, sigurno ćeš da pogineš...“ „Koga (je) briga, toga i sramota“...

⁴⁸ Pripadnik „Zbora narodne garde Hrvatske, prim.aut.

14. Između dve vatre

A „komšije“? Mislite oni, „protivu kojih smo ratovali“? Evo jedne zanimljivije priče. Na početku tog ludila, a pred naš dolazak, organizuju sela sama svoje straže. Noć duga i hladna, a mi poznati po druželjubivosti. Ko to „mi“? Pa svi. Nađu se na krajevima svojih stražarskih zona dojučerašnje komšije i - čuvaju strah, jedni od drugih, zajedno! Jedne noći donesu rakiju Srbi, drugu Hrvati, kako su se „lepo dohvatili“, vrate se u selo Srbi – i bez pušaka! A to shvate tek pred smenu. Pođu nazad, a komšije im nose oružje, već zašle u selo i zovu: „Ej Srbi, pa vi i puške zaboraviste!“ To je još jedna istinita priča, ljudi iz tog i susednog sela!

Kako je ludilo narastalo, a mi poprimali sve više boje „momčadi s naopako zakopčanim košuljicama“, čak sam se trudio da

prisluškujem radio-vezu, kad god mogu. Ne, nije me interesovala nikakava špijunaža. Strepeo sam – da ne čujem glas Pegija ili Branka. Moji topovi tad - ne bi pucali!

Osim po koje čarke, sa „Ujko“ i „Čedo“, vladala je - tišina.

Tada saznam (sasvim slučajno!) za „planirane vatre“ na blisko selo, a znajući da je čika Mišin najbolji prijatelj (opet, iz slučajnog razgovora!) iz detinjstva u tom selu Hrvat, kažem mu i dodam: -Šta ćeš ti sa tim, ne znam, al sam ti morao reći. Čika Miša reče: „Nisi mi trebao reći. Već smo jedan rat preživeli, ta valjda ćemo i ovaj.“ Šta se desilo, ne znam. Voleo bih da mu je, ako je ikako mogao, javio. U zla doba, dođe i neka jedinica pešadije u transporterima. Dole, u poredanim transporterima, čekaju da krenu i pitaju za vatre

raketaša: "Kako izgleda!?" Ja, sa svojima na zvoniku, prvo čutim. Onda se onaj opet dere: "Ej bre, tebe pitam, kako to izgleda!?"

–Odarde, zanimljivo!
Tamo, ne dao ti Bog!
Nisu više ništa pitali.

Dvojica su nestala, jedan iz mog kraja i – tome se (ne) zna sudskačina. Tražio sam, koliko sam mogao, otac mi je javio da ga i deda, po ratištu traži. Navodno, gubi mu se svaki trag od sela, u kome smo. Drugi nestali je pobegao, dok su ga prevozili u njihovu komandu. Mlad i zelen, završio je bežeći, preko Drine, u Bosni. Samo sumnjam u njegovo bekstvo. Sve mislim, mlad vojnik, a i tamo ima koja dobra duša, te ga je pustila. Tako i danas verujem. A kad sam kod poverenja...

Psi i ljudi su stradali, al komanda – e, to nije! Valjda jer ne spada ni u jednu od pomenutih sorti. Smeštana u Šidu, bila je

dovoljno daleko, i dovoljno blizu. U jednom trenutku, ispaljeno je nekoliko projektila i na Šid. Od medijske senzacije RTS: „BOMBARDOVANA SRBIJA; ŠKOLA; ŽELEZNICA...“ Bila je zapravo najveća – pod hitno iseljena komanda! E, al to nisu javili! Rezervni starešina, "komande stana" usput pomenu, kako pakuje sve i – zapravo i ne zna kuda. "Zaglaviše na vrata svi, još kod prve granate, sedoše u kola i odoše! Valjda za Beograd!? Neko je javio da spremim sve i evakuišem na rezervni položaj. Nisam ni znao da je rezervni - u Beogradu!" Nasmejasmo se slatko, pa ga pitam, zna li zašto u mojoj komandi sve saksije smrde na urin? Reče, da je mrak čudo, a strah dobar detektor. Rastasmo se, on u poslu, ja sa pitanjem, više sebi: kome li možemo uopšte verovati!?

15.Bomba

U privatnom razgovoru, vođenom nekoliko godina nakon ratišta, profesor sa fakulteta, "Peda", pomenu da je, učestvujući u političkoj delegaciji, obišao deo ratišta. Na oproštaju dobio je na poklon - ručnu bombu. Rekao je: „Čoveče, koliko je sve otišlo... A - šta bi ja s njom!? Ostavio sam je tamo, čim smo malo odmakli!“ Pitao sam: -Pešadijska jedinica? "Da!"

- Dobili ste "najvređnije" što ima kod sebe!

Pomenuo sam "oficirski kor", koga su činili prosekom najmlađi mobilisani. Od onih u mojoj bateriji, „Miloje“ je godinu stariji, a oficir veze „Bata“, imao je tada „čak“ 27 godina. Kao „najstariji“ po godinama, (ne i odgovornosti), imao je i ulogu balansa, kad mi mlađi preteramo. Uvek je bio smiren i nije odavao nervozu. Ipak, imali smo nekoliko „situacija“... Prva – kada me je pritisao zbog vidnog „neraspoloženja“, još na početku. Zapeo: „čitav dan samo čutiš,

nešto nije u redu!“ –Ništa nije „u redu!“ „Šta te muči?“ –Osim što smo ovde? „Daj Nešo, nije prvi dan, šta ne valja?“ – Nemam kartu, niko nema karte, kako može bez sektoruša... „Smiri se, de, šta sve nema, i šta će ti sektoruše?“ Zavrištao sam:

–Artiljerija!? Prve noći nisam znao ni gde smo mi! Zatim druge baterije, a još manje druge jedinice, gde je šta...

„Sad znaš!“

-Znam, al ne i gde gađamo! „Komanda zna, to je dovoljno.“

-Dovoljno!?

„Da. Zašto?“

-Ti ono beše imaš dece?

„Da. Kakve veze ima to...“

-Otkud znaš šta gađamo?

„Zašto, moji prenose, „cilj 52...“ Nisam izdržao, nastavio sam:

-... je dečiji vrtić!

„Ma ti nisi normalan, šta pričaš?! 'Oćeš da izludimo, i ti, i ja, i svi!?!“

-Otkud znaš da nije!? I gde pada!? A i sam si tražio, „zašto sam neraspoložen?“

ETO ZAŠTO!

Nije bilo „rešenja“ za ovakve, i slične situacije. Nedelju kasnije, sad je „Bata“ neraspoložen, al'

krije zašto. Javio se kući, i odmah pomisliš – kućni razlozi, al opet: -Šta ne valja? „Ma sve u redu, nije ništa...“ –Nešto jeste? Kućno, ili..? „Ma nije, nego... Čuo sam se sa suprugom i...“

- Šta „i“? „Pa, reče mi, priča se o nama.“ –Ružno? „Da je „ružno“, još i nekako...“

-Pa dobro, šta pričaju „zemljaci“, šta im sad koj..? Kad su dolazile ove „njuške“, za snimanje na TVu, slinave: „sinovi Srbije, junaci, heroji... Šta sad?

„E, sad smo opljačkali kuće, svako nosi kilo zlata, a bićemo optuženi i za „ratne zločine...“

-Šta pričaš bre, „Bato“!? Pa mi smo u srpskom selu! Koga da pljačkamo, i koje zlato, kake materine!?! Pa, artiljerija bre, ne mrda, ne

*čisti teren... A koji zločin..?
Kad, šta..?*

*„E, pa pitao si, a ja sam ti
rekao- šta se sve priča,
kući!“*

*-E, mater da mu... i po
spisku! Ako čuje vojska,
biće -* ježa u leđa! Odoše
kući, naoružani!*

Biće ču-do!!!

*„Ne znam Nešo, al nije na
dobro.“*

*-Znači, da čutimo!? „Bata“
me pogleda, klimnu, pa
odmahnu glavom i
promrmlja, ne znam, više
za sebe.*

U to nam se vraća, sa izviđa-nja, deo jedinice koji ide uz komandu, iz susednog sela. Ulazimo u garažu poslednji, s "Miletom", koji je ("herojski") do juče hteo u "čišćenje terena", a danas-naoružan do zuba išao je

samo da- dostavi hranu.
Imao je više bombi nego
kad je pošao!

Prvo pitam vojsku- da
nisu šta uzeli. U glas
govore: „ma kakvi, nismo
ništa ni videli, a sve što je
vredelo, već je opljačkano i
odneseno“. Sigu-rno?
Sigurno. –Dobro, nego...
*Ovi naši stari, u prošlom
ratu... Svi ćute, ja
nastavim: - koji god je
skinuo švapsku cokulu,
nije se glave nanosao. A
neki se opet, u opancima, i
bos i vratili živi... Sekunde
ćutanja, pogledam jednog
po jednog, i još do
desetara veze nisam
došao, kad on skoči, otvori
vrata garaže i opsova:
„Be'mu! Evo ti, nal!“
Izmahnu i baci nešto tako
jako, da je preko ulice
odletelo! „Klešta, obične
motorcangle sam bre,
slučajno naš'o! I uzeo!
Čime da blankiram žicu!?*

Naravno, zubima, ko i do sad! E, Nešo, da znaš, po neki put me mnogo nerviraš!“ Odmahnu rukom i izade napolje, praćen sme-hom. A i jes' bilo smešno! Kimnem na vodnika „Mile-tu“, ekonoma i ekonomistu po struci, on ko iz topa: „*Ako misliš na bombe, ja sam ove kupio! I te neću da razdužim! Nosim ih kući!*“

–*Šta će ti bre kući ta glavobolja, i ne završih...*

„*Neka! Ne traže vodu!*“

–*Dobro, ti ionako imaš dva sina, jel tako...*

„*Kakve to veze ima?*“

–*Ma i nema, ja to onako... Poćuta on malo, pa će opet: „....kakve veze ima, što imam dva sina?“*

–*Pa, valjda će jedan preteći, kad već nosiš tu „nesreću“ kući... Nekoliko njih sevnuše ljutito očima na mene. On me zgranuto pogleda, i gotovo viknu: „Šta ti pričaš bre, pa ja ču to da zakopam...“*

–*A oni da otkopaju!*

„*Ma, neee! Neće ni znati gde su, neće niko...*“

–*Sem „đavola“, a on ni kopa, ni seje, po nekad žanje...*

Šta da kažem, sutradan je vratio i „višak“! A bili smo jedina jedinica sa više bombi na kraju, nego na početku... (Mislite da lajem!? UJEDAM!

– Neću nikoga na savesti!)

16. „Tam(j)na večera“

Za to vreme u selu, vanredno stanje! Taman pred našu “smenu”, javljeno preko RTSa (a i ko bi drugi!?), da su u skupštini Srbije izglasali da se “produžava boravak”, sa 45 dana, na 90 dana⁴⁹. Moram priznati da je to bio jedan od najglupljih poteza! Dodatak gluposti – prostrujala je vest da će potpis “učešća u ratu” biti “naknadno dobijen”! Dakle, “dobrovoljci”!?

Nastalo je, blago rečeno - pakleno stanje. U komandu dolazi nekakav major, koji okuplja vojsku i počinje “erotsko-patriotsku priču”... Pa, nije stigao do treće rečenice! Uz rafale, pobeže, praćen povicima: *“Hoćemo kući, nismo jedini Srbi, ima i drugih koji nisu u ratu”!* Vojska, praćena oficirima krenu prema komandi. Bilo je “gotovo”. Ja sam jedini oficir – koji nije skinuo činove, sa epoleta. Moji (ali i drugih jedinica!) vojnici me zaklanjavaju telima, tiskaju se oko mene, čujem prigovore, kako *i sad moram da “štrćim”!* Odgovorio sam da ne brinu, da sam sad i bilo kad, njihov oficir, da se toga ne stidim, ali i ne bojim posledica. *–Ne bojte se ni vi! Nemate čega ni da me štitite, već sam na “crnoj listi”! Zar sumnjate!?* Ovo je završena stvar. *Ne brinite. I ne pucajte više!*

„A ovi drugi mogu!?”

–*Mogu! Oni nemaju oficire!*

⁴⁹ Moj javni komentar tada bio je: „Svi glasali poslanici mogu oba prsta sebi u oko, pa na naše mestol“

Tad su se malo opustili, jasno je i njima. I prestala je pusnjava. Naravno da smo dobili potpise! Čak i "predloge za unapređenje, pohvale..." I tu sam bio – jedini oficir, predložen i od vojske, i od oficira (ne samo svoje jedinice!).

Uz zahvalnost – odbio sam sve, pre nego i stave na papir takav predlog. Na pitanje **zašto**, moj odgovor bio je jednostavan:

*-Meni je **rat, asocijacija** na **ubistva**, a vanredno unapređenje ili pohvala – da sam se istakao! U tome!? Jesam li!?*

Hvala, ali ne hvala!

A osim vas, niko drugi ne bi ni mogao o meni da odlučuje!

Ćutali su. Meni je bilo drago - da smo se razumeli.

(Kasnije čujem, da je "zbog pobune", svim predloženim odbijeno i unapređenje i pohvala. Neki Beogradski foteljaš tako odlučio. Njemu je najdraže, i da ne zna, to – što nije ni mogao "odlučivati" o meni... A ja već jesam - i o njemu!)

Nakon toga nastupila je veoma komplikovana priča, opet za većinu: trebalo je otići, a - ostaviti oruđa! Ja nisam imao dileme, to – nikada neću uraditi. Iako smo mi "komandna baterija", te nemamo oruđa i slični izgovori, nisu me zanimali. Vojska je bila zatečena.

-Za vas je to gomila gvožđa. Meni – druga briga. Vi ste prva! Na redu je ta - druga.

Objasnio sam im, da ne mogu napustiti oruđa, ni ja, ni većina oficira (neki moraju da se vrate sa vojskom, ali neki moraju ostati), mislim da su razumeli. Sećam se sureta sa "Vinobranom", pitao je: "*Možeš li..?*" Rekao sam mu: -*Sad vidiš, nije ništa samo "moje" ili samo "tvoje". Bude li ostao i samo jedan, bilo vojnik, ili oficir, ostajem i ja!* A obećavam da će dati sve od sebe da ostane!

Naravno da nas je ostalo preko deset. Ostalo bi mnogo više, da je bilo više vremena, ali je i ovako bio prevelik rizik. Na rastanku sa vojskom, gledao sam matore ljude kako plaču, uz samo jedan komentar: "*Došao sam kao čovek, a učinili su da odlazim kao piz*a!*"

"Doca" je bio u elementu! Pravi lav! Dao je sebi oduška, idući od jednog do drugog starešine, rekao im je sve u facu! Nije promašio, al ne bih da ponavljam, isto... Što sam i prve noći, u komandi...

Došavši do mene, pokazao je prstom prema meni i rekao kratko: "*Ti si čovek.*" Bio mi je to- najviši "čin" ikad.

Bilo je tužno gledati sve te ljude, kako odlaze, kao pokisli. Ipak, bio sam zadovoljan. Jer – oni su išli kući.

Po njihovom odlasku, nastao je problem, kako sve organizovati? Pošto je rešeno dežurstvo i straže, pokušali smo da večeramo, a malo se i popilo. Bilo je zabavno slušati ih – bez kapi alkohola. Zarekao sam se da neću popiti ni kap, dok sam tamo. I nisam! A i nije mi stalo da pijem sa - svima njima! Uz čkiljavu sijalicu i neku opskurnu atmosveru, slušam pijane budale. Ono što je

vredelo (a bila je to većina nas rezervista), nije se preterano upušтало u priču.

A bili su to i retki trenuci da čitava komanda bude drugde - van komande. Njih smo ionako retko viđali igde - napolju. Tad sam shvatio - i bolje je tako.

Otaljavanje je nastavljeno do smene - *iste jedinice koju smo mi smenili!* Sramno! Probudili su nas povici i razgovori oficira koji su prvi stigli, sa našima na dužnosti. I pozdravljanje.

Nisam se pozdravio sa svima. S "Vinobranom" naravno- jesam. Zagrljio me je i rekao da mu je drago da me je upoznao, kroz suze. I on mi je rekao da sam - „čovek“. Možda sam tada, dva puta u nekoliko dana "unapređen", zaista to i postao. Jedino što нико од нас "ljudi", nije bio previše sposoban da nastavi - običan život. Tamo gde je stao. Da bude i dalje običan. Isti kao pre...

Krenuli smo konačno kući, kada je došlo „dovoljno“ ljudi, uveče. Putovali pešice, vozom, zatim autobusom, onda me je Bata, svojim autom dovezao do kuće. Oprostili smo se rano, pred jutro.

Pozvonio sam na vrata i - dobio zasluženo.

Zagrljaj mojih.

—Kraj? Bilo bi lepo...—

UMEŠTO EPILOGA

Godinama zatim slušam „svoje patriotske komandose“ sa „specijalnim oruđem i još specijalnijom obukom“, kako su „klali po ratištima“ – ne makavši iz fotelje predsednika opštine, ministra, portparola... Ako ikoga jesu, onda su, svojom politikom – sopstveni narod potamanili!

Danas, nešto skromnije podvlače „učešće... Ne znam samo u čemu? (Ono jes', da se „neprijateljem“ zove, ono što po torovima i oborima raste, ovi rasni „patriot(ovi)“ bi kolektivno bili opruženi za genocid.) Ne samo psihijatrijski „zanimljivo“, nego i kolektivno preispitujuće!

Tak' e narod glasa?

Za običan pištolj, ili auto, treba - i lekarsko uverenje i dozvola. Ako li vodiš narod – ne treba ti ništa! Što veća budala, više glasova⁵⁰! I tako izgleda poduzeće! Bar kod nas.

Učen - „da pametniji popušta; kloni se budala...“ BUDALE ZAVLADAŠE SVETOM! (Džabe je pisao, i voleo Srbe - Arčibald Rajs! Malo njih ga je i čitalo, i poslušalo!)

Ova priča nije napisana „njima u čast“, taman posla! Priča dođe kao „terapija“ (opšta) protiv rata, kao ideje, „zla u nama“ (ali i lična, kao „praznjenje“). (Sa njegovim „sadržajem“ možete se i lično upoznati, ali mislim da se na tuđim greškama uči, dok se na sopstvenim - strada. A ja namerno nisam – čak ni pomenuo poginule i povredene tenkiste, pešadince, dobrovoljce!) Ne pledira ni religiozno, ni nacinalno, već na – svesno. Priča je posvećena i svima koji su prošli kroz nju, bili njen deo – a ponajviše, onima koji su sve to proživeli kroz nas:

-onima koji su nas čekali. Žao mi je što vam ne mogu ispričati njihovu – još težu priču.

Uz zahvalnost svima onima koji su nas čekali, dugujem posebnu zahvalnost onima koji i danas – veruju:

Mojoj Lidiji.

Kumu Aci i njegovoј tetka Veri. I prijateljima.

⁵⁰ U "temelju" odnosa vlasti prema narodu, samo su uspostavili odnos "lijubav-mržnja". Nikako: "pamet - glupost, ili sposobnost-nesposobnost, istina-laž, poštenje, lopovluk, rezultat"... I svi će pristupiti "emotivno", ili "navijački strasno"! Od tada, BITNO je da pobedi "Zvezda", "Partizan", "Kasandra", "Ekrem"... Ostalo - nije važno.

PRILOG

3

Mojsijeva knjiga 16. poglavlje

¹ Ali Sara žena Avramova ne rađaše mu djece. A imaše robinju Misirku, po imenu Agaru.

² Pa reče Sara Avramu: Gospod me je zatvorio da ne rodim; nego idi k robinji mojoj, ne bih li dobila djece od nje. I Avram prista na riječ Sarinu.

³ I Sara žena Avramova uze Agaru Misirku robinju svoju, i dade je za ženu Avramu mužu svojemu poslije deset godina otkako se nastani Avram u zemlji Hananskoj.

⁴ I on otide k Agari, i ona zatrudnje; a kad vidje da je trudna, ponese se od gospode svoje.

⁵ A Sara reče Avramu: uvreda moja pade na tebe; ja ti metnu na krilo robinju svoju, a ona vidjevši da je trudna ponese se od mene. Gospod će suditi meni i tebi.

⁶ A Avram reče Sari: eto, robinja je tvoja u tvojim rukama, čini s njom što ti je volja. I Sara je stade zlostaviti, te ona pobježe od nje.

⁷ Ali anđeo Gospodnji nađe je kod studenca u pustinji, kod studenca na putu u Sur.

⁸ I reče joj: Agaro, robinjo Sarina, otkuda ideš, kuda li ideš? A ona reče: bježim od Sare gospođe svoje.

⁹ A anđeo joj Gospodnji reče: vrati se gospodji svojoj i pokori joj se.

¹⁰ Opet joj reče anđeo Gospodnji: umnožiću veoma sjeme tvoje, da se neće moći prebrojiti od množine.

¹¹ Jošte joj reče anđeo Gospodnji: eto si trudna, i rodićeš sina, i nadjeni mu ime Ismailo; jer je Gospod video muku tvoju.

¹² A biće čovjek ubojica; ruka će se njegova dizati na svakoga a svačija na njega, i nastavaće na pogledu svoj braći svojoj.

¹³ Tada Agara prizva ime Gospoda koji govori s njom: ti si Bog, koji vidi. Jer govoraše: zar još gledam iza onoga koji me vidje?

¹⁴ Toga radi zove se studenac onaj studenac živoga koji me vidi; a on je između Kadisa i Varada.

¹⁵ I rodi Agara Avramu sina; i nadjede Avram sinu svojemu, kojega mu rodi Agara, ime Ismailo.

¹⁶ A bješe Avramu osamdeset i šest godina kad mu Agara rodi Ismaila.

Iz
STAROG ZAVETA, PREVOD
ĐURO DANIČIĆ

Važna referenca

„A sada, usmerite pogled s pojedinačnog na ovaj veliki rat,
koji još uvek hara Europom; pomislite samo na onu ogromnu mjeru svireposti, strahota i neiskrenosti, koja se sada sme rasprostirati kulturnim svijetom. Verujete li zaista da bi šaćici nesavesnih laktaša i zavodnika posrećilo oslobođanje svih tih zlih duhova, da milioni onih koje predvode nisu krivi zajedno s njima? Usuđujete li se i uz ovakve odnose još uvijek lomiti koplja oko isključivanja zla iz duševnog ustrojstva čoveka?“

PREDAVANJA
ZA UVOD
U PSIHOANALIZU,
(str.156)
Sigmund Freud

NAPOMENA

*Neka od dešavanja su namerno ispremeštana. **Svi događaji i likovi su stvarni, s kraja oktobra, do druge polovine decembra, 1991.godine!** Većini učesnika zamenjena su imena, nadimci, pod navodima, neka prava, ili ne...*

Jednostavno, jer nemam nikakvo njihovo odobrenje - ili dozvolu, da ih pominjem. Možda grešim, ali verujem da bi svi oni trebalo da potpišu ovu priču, jer su je svi oni i kreirali, baš ovako. Svima njima se zahvaljujem, što su ušli u moj život, jer sam toliko toga od svih njih naučio. Ponajviše, kako da postanem čovek. Još učim, a ova priča, Vama ispričana, bila je jedna od težih „lekcija“ - u mom životu. Ispričao sam je - jer učimo besmislene istorije ratova, popise zločina, uz to falsifikovane, i bez „sadržaja“. Pravu istoriju, civilizacijski važnu, recimo „Od pašnjaka do naučenjaka“ (M. Pupin), ili „Kroz vasionu i vekove“ (M. Milanković), niko i ne pominje.

Filename: POSNA SLAVA A4
Directory: C:\Users\PC\Documents
Template: C:\Users\PC\AppData\Roaming\Microsoft\Templates\Normal.dotm
Title: Posna slava
Subject: Dan posle... priče sa ratišta
Author: Nebojša N. Dajić Daja
Keywords:
Comments:
Creation Date: 29.7.2013 12:04:00
Change Number: 39
Last Saved On: 19.9.2013 10:53:00
Last Saved By: Daja
Total Editing Time: 104 Minutes
Last Printed On: 19.9.2013 10:53:00
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 81
Number of Words: 16.886 (approx.)
Number of Characters: 96.256 (approx.)